

1998 –

Det finns ljus i tunneln

Svens kommentar:

Förra kapitlet slutade med att Margareta sveptes in i tystnad. Orden som förut flödat ut i dikt och saga avtog i och med att hon lades in på sjukhus. Därför för jag ordet ett tag för att visa hur Margareta hittade ut ur den mörka tunnel – eller snarare: labyrint – som hon så länge levt i. Även om jag till en tid inte ansvarade för hennes vård hade vi ju trots allt vanlig, mänsklig kontakt. Så här i efterhand kan vi nämligen se att det var nu som det började vända.

Tiden på sjukhuset gav en underbar vila. Margareta behövde inte slita varje minut och sekund med frågan om vad hon borde uträtta i stället för att vila och vad hon skulle kunna prestera om hon bara skärpte sig. Skärpan fick motvilligt ta semester, helt enkelt. Under ett halvårs tid mötte Margareta 11 olika läkare bara inom den psykiatriska vården vilket kan tyckas lite mycket i en så "personlig" medicinsk specialitet som psykiatri. Men vården hon fick var god. Och uppföljningen var bästa tänkbara. Margareta fortsatte hos den psykiater i öppenvården som tidigare hade skött hennes sjukskrivning och medicinering och han lät henne gå hos en psykolog som hörde till samma mottagning. Med henne fick Margareta god kontakt från första början och var glad över att känna att deras samtal kunde fortsätta ungefär där samtalen med mig hade slutat. Jag kan inte neka till att det kändes gott för mig att få dela ansvaret med någon, när varken Margareta eller jag själv mätte så bra och det dessutom verkade som om vi bara stod och stampade.

Vad var då ljuset i tunneln? Hur såg det första steget mot en upplevd läkedom ut? Vi kan säga att det bestod i att Margareta fick en förmåga att förlåta dem som svikit henne. Vi hade hela tiden talat om hur förlåtelsen av olika människor skulle kunna komma till stånd och vi hade bett mycket. Men som jag strax skall beskriva är det ofta en lång väg att gå när det gäller så svåra saker som dem Margareta hade upplevt. Det hela tedde sig mycket odramatiskt. Margareta kunde nämna att hon inte längre kände ett behov av att försonas med någon av dem som förut stått i fokus för hennes besvikelse. "Det känns färdigt", kunde hon säga. Detta var faktiskt en så stillsam förändring att den nästan gick vår uppmärksamhet förbi. Vi hade ju flera gånger tidigare trott att vi nått en vändpunkt bara för att snart därpå finna att vägen fortsatte med oförminskad hastighet neråt i dödsskuggans dal. Så nu dröjde det innan vi vågade tro att uppstigningen faktiskt hade börjat. Fortfarande var Margaretas symptom plågsamma och drog det mesta av hennes uppmärksamhet till sig. Det var först i efterhand som vi kunde se att det hade börjat vända.

Eftersom det var nu som förlåtelsen började bli en upplevd realitet har vi sparat några texter till detta avsnitt av boken, texter som var skrivna tidigare medan vi ännu höll på med bearbetningen av besvikelse och bitterhet. De kommer när denna kommentar är slut. Några dikter kom trots allt också till stånd och de finns med i detta kapitel.

FRI ATT FLYGA.

Det kritiska ögonblicket
är själva avstampet
att släppa markkontakten
våga lita på luften
våga vila i vinden.

Inom mig finns ett svagt minne:
en gång för länge sedan
har jag kunnat flyga
har jag sett mitt liv
ur ett helt annat perspektiv
uppfyllt av den stora frihetens
fulla glädje.

Nu kan jag inte längre flyga
jag är kedjad med fötterna vid jorden
som en bandhund
vid sin lina mellan huset och trädet
vet inte av något annat liv
tror att det måste vara så.

Men djupt, djupt nere i min själ
finns en längtan
efter burenhet – inte bundenhet
att färdas buren
av himmelens vindar
i gränslös tillit
och frihet att få vara
mitt sanna jag.

skall förstå vad som behöver försonas. Hur skall vi se på den lidande människans problem för att kunna uppfatta försoning som dess lösning? För det andra gäller det att hitta en väg fram till försoningen, till den plats där försoning blir möjlig utan att vara krav eller tvång.

Det Jesus gjorde innebär långt mer än att vi "bara" har möjligheten att få Guds förlåtelse för våra egna synder. Försoningen gäller allt och alla vilket betyder att vi både kan få förlåtelse genom Jesu död och uppståndelse och att vi dessutom kan ge förlåtelse till andra i kraft av hans frälsning. Eftersom försoningen är den process som ställer allt till rätta kan vi räkna med att det finns djupa fonder av läkedom både i att få och i att ge

Jag kan ju flyga!

Det kritiska ögonblicket
ryms i själva avstampet
i att släppa kontrollen
och låta sig bäras
av himmelens vindar.
Hur har jag
kunnat glömma den –
denna dyrbara gåva
att utan minsta ansträngning
kunna flyga i frihet?

För visst kan jag väl flyga?!

5/3-98.

När vi skall studera konsten att förlåta kan det vara värt att begrunda både en och två gånger att Jesus löste alla mänsklighetens stora problem genom en akt av försoning. Han kunde i stället ha startat en politisk rörelse eller en ny form av fattigvård eller ett utbildningsinstitut för osjälviska gärningar. Tydligt var det – och är det – försoning som fattas oss mest av allt. Inom själavården märker man detta högst påtagligt. Målet för många samtal eller serier av samtal är att man för det första

MOGNAD.

De nya gröna löven
har just lämnat
knoppens skyddande hölje
och vecklat ut sig i solen
i lovsång över skapelsens under
saven – den gröna kraften –
genomströmmar dem.
Men knappt har de börjat glädja sig
över detta rika brusande liv
förrän stormen kommer
våldsamt storm, häftigt regn
det första oväder som löven erfarit.

- Är livet så kort?
frågar de grenarna.
- Vi hade ju ett uppdrag
säger de till stammen.
- Har vårt uppgift tagits ifrån oss?
frågar de rötterna.

Svaret kommer
från grenarna, stammen och rötterna
ett lugnt tryggt svar fyllt av förtröstan:
– Det här är den första stormen av många
och ni kommer att klara dem alla.
– Det är det första häftiga regnet
men ni kommer att längta efter regnet.
Ni kommer att välsigna molnen och reg-
net
eftersom ni behöver skydd
mot den brännande, förtärande solen.
Trodde ni att solen
bara var glädje och värme?
Nej, den har makt
torka ut er livskraft
bränna er till döds
få er att förtvivla.
Återigen kommer ni att tänka
att livet är slut för er
men det är inte så
ni skall få leva
till dess att ni har fullföljt ert uppdrag
då kommer frost

en försmak av den vita döden
för att plåga er
men också för att måla er
i de skönaste färger.

Sist kommer höststormarna
de lyfter er från träden
och låter er få sväva fritt.

Och ni skall få smaka
mognadens fullhet
och äntligen i frihet få bekräfta
er djupa längtan efter den stora vilan

10/6-98.

förlåtelse. Den människa som
ger förlåtelse blir ofta själv helad
från den skada som hon i den
stunden förlåter. Att förlåta så
svåra skador som dem Marga-
reta berättar om är både lätt och
omöjligt. Utan Guds hjälp i Kris-
tus Jesus är det långt bortanför
allt vad en människa kan tänka
eller göra. Men den som ber om
Guds hjälp kan säga när hjälpen
väl har kommit att det var lätt att
förlåta – i den meningen att det
skedde utan egen ansträngning.

Svek leder alltid till besvikelse.
När man förlåter sveket befrias
man i regel från besvikelsen.
Ofta hoppas den drabbade att
förövaren skall komma och be
om förlåtelse. Och det är klart
att det underlättar förlåtandet
avsevärt om så sker. Men i prak-
tiken är detta mycket sällsynt.
Eftersom man får mycket läke-
dom genom att ge förlåtelse så

kan man alltid förlåta på eget initiativ. Man kan kalla den processen för ensidig förlåtelse. När den är fullbordad på det känslomässiga planet blir den drabbade fri från sin besvikelse vare sig denna består i vrede, hat, sorg eller missmod. Det är viktigt att hålla i minne att en ensidig förlåtelse inte upprättar relationen med förövaren. Denne måste omvända sig och be om förlåtelse för att relationen skall läkas. Ensidig förlåtelse leder "bara" till offrets upprättelse. Men detta betyder likväl att man bör se till att förlåta all oförrätt som drabbar en – man gör det i eget intresse.

MELLANVÄRLD.

Jag lever i mellanvärd.
Mitt emellan
sjukdom och arbete
vågar – orkar – inte arbeta
skulle vilja
saknar utmaningen.

Mitt emellan
gemenskap och ensamhet
längtar efter människor
vågar – orkar – inte
träffa någon
saknar samtalet, dialogen.

Mitt emellan
liv och död
vill leva
vågar – orkar – inte
leva på riktigt
bara isolerad och sovande.

Men döden

döden väntar tålmodigt
utanför min stängda dörr
låst med sjutillhållarlås
av etik och konvention.
Döden bidar och vet:
"Hon är min en dag
när hon minst anar det."

20/8 – 98.

Består då all själavård i att man säger till den lidande människan att hon snarast möjligt skall be Gud om hjälpen att förlåta? Varpå man efter en kort bön tar emot den hjälpen och sedan är allt bra? Det händer faktiskt ibland att det kan gå så enkelt och ofta är det i så fall ganska dramatiska förändringar som då sker. Men i andra sammanhang kan det ta lång tid att komma fram till den punkt där det går att göra så. För Margareta tog det cirka fem år av intensiv samtalskontakt, och det förtjänar att påpekas att Margareta är och var redan före sin kris en erfaren och duktig själavårdare. Det var inte okunnighet som gjorde att det tog tid. Och det berodde inte heller på att hon gjorde motstånd. Vi fick ändå arbeta med att finna vägen till den plats där försoning kunde äga rum.

Att förlåta en oförrätt är en process som kan beskrivas på olika sätt. De två viktigaste perspektiven är dessa:

1) Man dömer den skyldige och sedan benådar man honom.

2) Man förlåter genom att ta emot kärlek från Gud för att ge den vidare till den som felat.

Båda dessa synsätt ger oss viktiga ledtrådar när det gäller att förstå de situationer där förlåtandet inte kan genomföras direkt. Det är ju i dessa fall som man måste finna en väg fram till själva förlåtelseakten. När en försoning inte är omedelbart tillgänglig så

GUD ÄR SMÄRTA.

Länge sökte jag Dig
men fann Dig icke.
Jag talade med Dig
om man och barn
då fanns Du där
om vänner och närstående
då fanns Du där
om människor i kris
också då fanns Du där.

Men när jag sökte Dig
för min egen skull
då svarade Du inte
då hade Du lagt på luren
stängt och reglat porten
släckt himmelens ljus
så att där bara fanns
mörker och tomhet.

Varför finns Du inte för mig?
Ja, jag vet att jag har fel
aldrig kan jag få rätt mot Dig
Men varför kan jag inte
uppfatta Din närvaro
när jag kommer med mig själv?

En gång svarade Du mig
och hela min varelse
fylldes med smärta
så djup, så plågsam
att jag teg.
Är det det Du är – smärta?
En smärtornas man
och förtrogen med sjukhet.
Du är såsom en för vilken
man skyler sitt ansikte.
Smärtan blir outhärdlig.

Gud är smärta.
Det är min verklighet.
När får jag se också
Dina andra ansikten?
se och förstå
att Du har sett mig.

23/8-98.

beror det oftast på att det första ledet i processen kommer av sig. Man förmår alltså inte ta emot den kärlek som man ville ge vidare. Eller man kanske inte klarar av att döma den skyldige på ett sådant sätt att man verkligen kan benåda honom. I stället försöker man ursäkta honom genom att hitta på förmildrande omständigheter, typ: "Han menade nog inget illa." Säger man så har man inte dömt den skyldige utan man dömer sig själv som blev sårad av något som inte var något. Därmed uteblir också den ensidiga förlåtelsen eftersom skulden blev lagd på fel person.

Vi har redan tidigare funnit att ett trauma, ett svek, ofta uttrycker ett förakt från förövarens sida för den som drabbas. Detta gäller naturligtvis i särskilt hög grad om sveket utförs av någon som man har en nära relation till och om det riktar sig mot ens person och inte bara mot ens ägodelar. Den föraktlighet (eller skam) som man som offer senare kommer att bära på gör att man både får svårt att ta emot kärlek och att döma den skyldige så att

försoning blir möjlig. När vi allra mest behöver kunna förlåta våra med-

människor blir det alltså också som svårast. Föraktet berövar oss både möjligheten att älska och att hata. Båda dessa sinnestillstånd fordrar att man har ett mått av värdighet i sin person och det är just den värdigheten som man förlorar när man utsätts för andras förakt. Det jag nu har sagt om skam och förakt gäller även för rädsla. Det är svårt att döma en person som man varit – eller fortfarande är – rädd för. Rädslan och skammen går ju också ofta hand i hand.

Margaretas kamp visade mycket tydligt vilken verkan skammen och rädslan har. Först var hon länge osäker på om övergreppen verkligen hade skett. Och så länge man är det bromsas förlåtandet upp i steg nr 1. Man kan inte döma den skyldige. "Det har säkert inte hänt. Det är nog bara som jag inbillar mig", brukar man säga. Därmed vet man inte om man skall lägga skulden på sig själv eller på den andre. Skammen gör sedan att man i det längsta lägger den på sig själv.

Även sedan en rimlig grad av säkerhet i minnena hade uppnåtts var ångest det enda som Margareta kunde känna. Sådan ångest signalerar just både rädslan och det stora förakt för ens person som varje sexuellt övergrepp innebär. Om vi återvänder till den liknelse jag gärna använder när det gäller bortträngning – att man "går ut ur sig själv" så kan man också tänka sig att om jag går ut ur den person som blev kränkt så kanske jag får svårt att nå kontakt med min vrede just för att jag gick ut ur vreden på samma gång som jag försökte gå ut ur föraktet. Jag har bara ångesten och skammen med mig. Erfarenheten säger nämligen att dem blir jag inte kvitt ens genom att gå ut ur mig själv. Det enda som inträffar med dessa båda är att jag förlorar insikten om varför de finns i mitt liv. Och om jag är på flykt från mitt sanna och kränkta jag får jag också svårt att ta emot den kärlek som jag i praktiken ger vidare när jag förlåter.

DÖDEN ÄR.

Döden är en sköka
som lockar och frestar
med fagra löften om
smärtlindring, vila,
ljus och fullkomlig frid.

Å, vad du frestat mig, du död!
I varje obevakat ögonblick
har du gjort dig tillträde
till mitt allra innersta
för att locka mig att slå följe med dig
genast – nu genast.
Till ljus har du gjort dig
fastän du är mörker
men när du framställer dig
som oskuld blir du bara patetisk
då avslöjar du din rätta identitet.

Jag väljer dig inte, du död.
jag vill tvinga mig att vänta
till dess Hans tid är inne
Han som själv är Liv och Ljus
Och med Honom som ledsagare
skall jag vandra genom gravens mörker
in i Hans underbara ljus.

6/9-98.

DET MÖRKA LJUSET.

Det mörka ljuset
har jag nu
under en längre tid
lärt känna.
Det ser mörkt ut
men jag vet
att det är ljus.

Som en vinklad backspegel
silar bort ljuset från medtrafikanter
så att ljuset blir silversvart
och därmed uthärdligt
så skyddar Någon mig
mot det alltför ljusa ljuset
till den dag jag orkar se det.

Det mörka ljuset
som är mitt skydd
känns alltför ofta
som ett fängelse.
Jag längtar efter
det ljusa ljuset
även om mina ögon
skulle slockna
och jag själv förbrännas.

hjälp från Gud till ett helande. Detta betyder dock bara att i den stund jag inför Gud deklarerar min önskan att vilja förlåta så är förlåtelsen fullbordad på det juridiska planet. Sedan börjar oftast arbetet med att nå fram till den känslomässiga förlåtelsen som innebär att man själv blir läkt. Man kan jämföra detta med ett äktenskap. När man sagt sitt "ja" under vigselakten så är man gift rent juridiskt. Att nå fram till en fungerande relation på det känslomässiga planet går som bekant inte lika fort och sker inte lika lättvindigt. Ändå blir man juridiskt sett aldrig mer gift än man är i den stund man säger ja.

När man skall döma den skyldige har man att ta ställning till två frågor:

- 1) Vad har han gjort?
- 2) Vad har han berövat mig?

122

Du som är Ljuset
och skyddar mig för Dig

denna svårförståeliga omsorg:
liksom jag skyddar mig för andra
så skyddar Du mig från Dig själv.

Du som är Ljuset
Vad skall jag göra?
Var skall jag börja
för att åter få komma
in i gemenskapen?

I detta mörka ljus
kan ingen länge leva.

2/12-98.

Eftersom vi nu diskuterar försoning och förlåtande i en kristen kontext så bör vi också göra en parentes för att nämna att denna försoning har två skilda aspekter – en känslomässig och en "juridisk". Bibeln stryker under på många ställen att den människa som inte vill förlåta knappast kan påräkna någon annan

Den tunga posten är ju ofta den senare. Även om den första var tung nog för Margareta så var ändå den andra den svåraste. Hur skall man kunna veta vad man förlorade? Det förutsätter ju någon sorts uppfattning om hur ens liv hade gestaltat sig utan det svek som förövaren begick. Och ändå är det viktigt att man kommer fram till ett svar också på den andra frågan, ett som inte slätar över utan snarare ger uttryck åt ens svartaste tankar eftersom det ju är dessa man behöver avbörda sig. Som jag redan sagt bör man också undvika att släta över genom att ursäktas förövaren med ett: "Han menade säkert inte så illa" eller "Han tänkte sig nog inte för". Även här skall man ta fram sina svartaste tankar eftersom det bara är då som förlåtandet blir så färdigt att man själv blir övertygad. Många tvekar att göra det av rädsla för att komma med grundlösa anklagelser. Men om ens avsikt är att förlåta så är det bäst att man bejakar sina svartaste misstankar. Har man fel på någon punkt så har man ju ändå förlåtit. Och som jag också sagt: den ensidiga förlåtelsen innebär inte någon skyldighet att man skall börja umgås med förövaren som om han inget ont hade gjort. Man behöver alltså inte hejda sig i förlåtelseprocessen av rädsla för att man eventuellt senare inte skall orka ge fullt förtroende till den som inte ångrat sina gärningar. Att förlåta betyder att man lägger ner sina anklagelser och sin bitterhet. Man avstår från att själv vilja skipa rättvisa genom att ruva på hämnd och överlåter åt Gud att ge rum för rättvisan i stället. Försoning är däremot en process som inbegriper både förövaren och offret och som återställer ett brutet förtroende och upprättar en relation.

Man ber Gud om hjälpen att förlåta XYZ att han gjorde XXX och att det innebar att man själv förlorade YYY. Man gör i sammanhanget klokt i att följa Jesu råd att man skall be för sina ovänner, vilket man enkelt gör genom att man överlåter åt Gud att skipa rättvisa och ber Gud att han skall förlåta den person som man själv önskar kunna förlåta. En människa som

LINDA MIG.

Linda mig
linda mig hårt
från fotknölna
till huvudet
så att jag inte
krackelerar
och faller samman
i tusen bitar.

JAG VET.

Jag vet
hur det är
att vara för sjuk
för att vistas
bland de friska
och för frisk
för att vistas
bland de sjuka.
Finns det ingen
trygg plats
för sådana som jag?

14/1-99.

är fylld av hat och hämndbegär och som inte tidigare velat förlåta kan uppleva en snabb och dramatisk frigörelse från sitt inre mörker, inte minst om han **spontant** bekänner sitt hat som en synd. Den person som strävat med att förlåta men som hindrats genom att man var nedtyngd av mycket förakt och kanske också rädsla för förövaren ser sällan en lika snabb hjälp för sin ångest och depressivitet. I sådana fall kan en uthållighet i bönen om hjälp skapa den frigörelse som inte kommer omedelbart. Ofta blir då frigörelsen precis så odramatisk som Margareta berättade – att man en dag känner att man kan sluta be för att befrielseverket är färdigt. Lustigt nog kan man ofta inte peka ut någon dag då det hände. Man bara vet att man kan sluta och man känner en inre frihet. Att det tar tid beror inte på att Gud snålar med kraften utan det hänger ihop med att så mycket i en själv skall läkas så att man kan både döma och benåda för att förlåtelsen som sådan skall bli upplevd verklighet.

Även sedan man förlåtit kan det återstå mycket av läkedom att vinna innan ens skada är läkt. Att förlåta förövaren är ett viktigt steg, men är trots allt bara ett steg. Margareta visar i sin brottningskamp med Gud att man verkligen också kan behöva försonas med Gud för att bli läkt. Man har ju alltid frågan inombords varför han tillät det onda att ske. I förlängningen behöver man också få tillbaka förmågan att känna förtroende för människor i allmänhet. När man en gång – eller flera – upplevt vad mänsklig ondska kan ställa till med i ens liv kan man aldrig mer ha ett naivt förtroende för andra, typ: "Alla är nog snälla innerst inne". Nu vet man av brutal erfarenhet att detta inte alltid är sant och inget är vunnet med att man försöker intala sig att det nog är så ändå. Också på denna punkt behöver man be om läkedom bl a för att få en sund vaksamhet där man förut kanske lidit av misstänksamhet mot allt och alla. Man måste kort sagt lära sig känna igen de människor som är värda ens förtroende och man måste få såpass mycket mod att man också vågar ge dem ett förtroende, helst utan att göra det med klorna utfällda.

Nu hade alltså Margareta kommit till den punkten där vreden tonade bort. Hon illustrerar själv sin väg fram till försoningen med två sagor skrivna tidigare: "Johannes Landins hädanfärd" och "När liten Merit kom till himlen". I synnerhet den första sagan skall läsas bara som en saga, inte som en självbiografi.

□□□□

JOHANNES LANDINS HÄDANFÄRD.

En berättelse.

Den sjuttonde januari i nådens år 1917 klockan fyra på morgonen utandades kyrkoherden Johannes Landin sin sista suck. Han uppnådde den aktningvärda

åldern av åttiotre år och när han efter en lång tids sjukdom äntligen befriades från detta jordeliv, var han sörjd och saknad av många. Hans trogna hustru hade varit död i många år, Hon dog i sin sista barnsäng, utsliten i förtid av en myckenhet församlingsarbete men hans barn och barnbarn var alla samlade runt hans sista viloplats, en grav alldeles intill Bygårda kyrka, som varit hans sockenkyrka i nästan femtio år.

De tio sista åren hade varit slitsamma för den gamle Landin. Visserligen hade biskopen förbarmat sig över honom och gett honom en hjälppräst Men denne hade flyttat så snart han fått en ordinarie tjänst och så efterträts av en annan och sedan åter en annan o.s.v. i en till synes oändligt lång rad. Till slut gav kyrkoherden upp försöken att få folk av sina hjälppräster eftersom de flyttade så snart han lyckats, medan han fick börja om från början igen med en ny adjunkt.

I Bygårda församling var kyrkoherde Landin vördad och nästan älskad. Ja nästan, för älska honom riktigt vågade nog ingen. Det var han alldeles för sträng för. Det var ordning och reda med honom. Han hade ett barmhärtigt sinne och lät aldrig någon gå hungrig från sitt hus.

– Sträng, rättvis, en klippa att luta sig mot i livets stormar, sade hans trognaste anhängare.

– Hård, dominerande och egensinnig. sade hans fiender.

Men nu var det slut med kyrkoherde Landin. Han låg i en vacker ekkista, som just sänkts ner i hans sista vilorum. Runt den ännu öppna graven stod hans söner Vilhelm, Carl och August med sina familjer samt hans enda dotter Ellen, som stått honom särskilt nära och som varit hans stöd redan som barn eftersom hans hustru dog vid hennes födelse. Ellen var gift med en köpman i den närbelägna staden och hade tre barn i tonåren. Också Ellens familj var med denna sorgens dag.

Nu skulle de allra sista orden av kärlek och tack yttras. En efter en – i åldersordning – gick de fram till graven. Mannen och de nästan vuxna pojkarna blottade sina huvuden i vördnad och stammade fram tafatta ord till farväl. Vilhelm, Carl och August hade nått långt i karriären. De var vana att fatta beslut, att befalla och att tala, men denna dag tröt dem orden. Ellen kom sist och stod tyst – som en kvinna bör – medan hennes man sade farväl på sin familjs vägnar. Men de som stod närmast graven kunde höra Ellen viska några ord halvhögt:

- Jag ber att Gud måtte skona och förlåta. Så var allt över och graven slöts omkring de jordiska kvarlevorna av Johannes Landin.

Många har undrat över och spekulerat kring vad som händer när man dör. Jag kan inte ge någon teologisk eller vetenskaplig förklaring, som skulle kunna skingra mystiken. Jag kan bara berätta vad som hände med Johannes Landin.

När Johannes drog sin sista suck upplevde han först att han steg ur sin kropp som om den bara vore en nattskjorta och att han såg rummet och de församlade liksom uppifrån, från ett hörn av taket. Han hörde allt de sade. Han såg deras

tårar och han såg hur de tvättade honom, kammade både hans hår och hans skägg, klädde på honom en ren, vit skjorta, lade en psalmbok under hans haka och knäppte hans händer. Kunde det vara han som låg där? Han kände sig inte död. Han kände sig mer levande än någonsin.

Så fördunklades rummet och han kände hur han tyngdlös svävade långt, långt bort. I mörker först, svart ogenomträngligt mörker, så bröts mörkret av ett svagt rosa skimmer, ett ljus som blev allt starkare. Det var som om han for rakt in i solen, men han sveddes inte. Detta ljus var inte solen, det var ett levande ljus. Det dansade. Det log. Det talade. Det värmdes och omslöt honom med en kärlek som inte kunde beskrivas i ord. Om detta var att dö, vad hade han då i hemlighet fruktat? Hade han äntligen fått möta Gud?

- Ja, detta är att dö, tycktes ljuset säga, och du står inför din skapare eller rättare sagt, du står i din skapare. Du är välkommen. Du är min. Himlarnas härskare gläder sig över din ankomst. Du har kommit hem, min son. Men innan du får träda in i den slutliga, eviga glädjen, är det en sak på jorden som du måste bli vittne till. Därför kommer jag att sända dig tillbaka. Inte till din egen kropp. Den ligger i graven och där skall den ligga. Utan kropp, utan möjlighet till kontakt med de människor som ännu lever sitt jordeliv skall du bevittna frukten av ditt handlande. Du behöver inte fara ensam. Du får till sällskap en av mina tjänstear. Han heter Hur. Han kommer att vara din tolk. Han kommer att förklara händelser och sammanhang för dig. Men han har ingen skyldighet att svara på dina frågor. Han är min tjänsteande, inte din! Detta är mitt domslut.

- M me men Herre..., stammade Johannes, men han hann inte längre innan mörkret slöt sig omkring honom och han svävade och svävade och sjönk och sjönk.

*****

Han såg Bygårda kyrka, en öppnad grav och en stor mängd sorgklädda människor.

- En stor begravning. Det måste ha varit en betydande man som har dött, tänkte han. Så såg han de närmast sörjande och förstod att han bevittnade sin egen begravning. Han kände en varm våg av kärlek och tillgivenhet. Vilken stor och fin familj han hade! Han hörde de tafatta orden. Men också de värmdes honom. Han var van vid sorgesammanhang. Hur många gånger hade han inte bevittnat hur de allra mest värtaliga snubblat på orden med brutna röster. Det var de trovärdigaste och mest gripande talen. Han visste. Han hade lång erfarenhet. Så steg Ellen – hans glädje, hans ögons fröjd – fram till graven. Hon viskade något:

- Jag önskar att Gud skall skona dig och förlåta dig, pappa. Jag kan det inte!

- Ellen, Ellen varför säger du så, kved han, du är ju mitt älsklingsbarn, min ängel. Ingen kan ha älskat dig mer än jag. Du är mitt yngsta barn. Din mor dog, när du föddes och jag har varit både mor och far för dig. Vad är det du inte kan

förlåta? Varför gråter du inte vid min grav? Håller du inte av mig? Svara Ellen. Svara! Han försökte ta tag i Ellen, men kunde inte. Han ropade på henne, men hon tycktes inte höra någonting.

– Hur, ropade han då, Hur, tjänsteande och tolk, var är du? Lämna mig inte ensam i detta tillstånd! Men rymden var tom omkring honom.

Vad kunde han göra utom att iaktta och försöka förstå det som hände på jorden medan han själv befann sig i detta tillstånd av icke-vara. Han bevittnade begravningskaffet och de många vackra talen, fyllda av vördnad och respekt, men de betydde inte någonting för honom. Hela hans intresse var riktat mot Ellen och de gåtfulla ord, hon hade talat vid graven. En dov känsla av skuld steg upp inom honom, men han kunde inte få grepp om vad den gällde. Plötsligt var hela hans liv oviktigt. Bara en enda sak begärde han: en suck från Ellen, en suck i samförstånd som skulle säga honom att han fortfarande var hennes far och bästa vän. För så hade det ju alltid varit, inte sant?

Han blev plötsligt medveten om att han inte var ensam. Att *någon* fanns i hans närhet, som kunde se honom. Han skärpte sin blick och konturerna av en ängel blev allt tydligare.

– Vem är du? frågade han.

– Jag är Hur, en av Den Allsmäktiges många tjänsteandar, svarade ängeln.

– Var är jag? frågade Johannes, Vad är detta för ett tillstånd? Jag kan ju se, men blir själv inte sedd. Jag kan höra, men blir själv inte hörd.

– Du är i Landet Icke-Vara, sade Hur. Det land där du inte kan bli sedd vare sig av de himmelska eller de jordiska. Du kan inte heller tala med dem eller göra dig hörd. Du har bara mig i detta land, Johannes. Du skall vistas här för att se frukten av *en* av dina synder. Du tyckte inte att den var så svår, men du skall nu få se vem som fick bära följderna av din synd. Och ditt hjärta skall blöda för henne och du skulle vilja ge din själ till lösen för att få säga ett enda ord till henne för att lindra hennes plåga, men du skall inte kunna det.

Det drog en häftig smärta genom Johannes hjärta. Han anade vem Hur talade om och han hoppades att hans aningar inte skulle besannas. Han skakade av sig oron, tog på sig en myndig min och sade:

– Inte ses, inte höras eller kunna göra sig hörd. Vad är detta för ett land? Det måste vara värre än helvetet.

– Tala aldrig mer så lättsinnigt om helvetet, du fåkunnige, sa Hur strängt. Du skall nu få uppleva hur din Ellen skördar frukterna av din synd. Och när hon har sett din skuld till fullo....

– Nej, nej, det har hon inte gjort än, sa Hur när Johannes försökte avbryta honom för att tala om att *han* redan visste och att *Ellen* visste.

– Hon skall se den till fullo, erkänna den skada den orsakat i hennes liv och ge dig sin förlåtelse. Då, men först då är du fri att lämna landet Icke-Vara.

Johannes ville veta mer, men konturerna av ängeln var inte längre synliga och Johannes kände att Hur lämnat honom. Han kände sig vilsen, ensam och frusen. Kan man frysa när man inte har någon kropp? Det måste vara själens frusenhet han anade. Han märkte, att han kunde förflytta sig med hjälp av sin vilja. Mörkret hade sänkt sig över Bygårdas socken och begravningsgästerna hade börjat bryta upp. Många gäster från den närbelägna staden hade ett tåg att passa. Det var varmare att åka tåg än släde i januarikylan, även om man då inte själv kunde välja sitt resällskap. Också Ellen och hennes familj valde denna kväll tåget framför den mer osäkra bilen. Ellen var tyst och blek. Hennes man, Hugo, såg bekymrad ut.

– Lovar mig att du söker upp pastor Lovén i morgon, käraste, sade han. Du behöver få samtala med honom om det som plågar dig så.

– Jag lovar, svarade hon, såg upp på honom och log ett av sina sällsynta, varma leenden. Varför log hon så sällan nu för tiden, hon som haft så lätt till leenden och skratt, tänkte Hugo.

Ellen tänkte på sin far, på detta att hon inte kunde gråta vid hans grav fastän hon älskade honom och saknade honom. Men sista gången de träffades, innan han blev stum av slaganfallet, hade hon velat tala med honom om sitt liv. Han hade vägrat. Och nu var han död och hennes livs hemligheter tog han med sig i graven. Det hade funnits ett obarmhärtigt drag hos hennes far, tänkte Ellen. Han var präst och själasörjare, men han klarade inte av smärta och tårar. En gång, får många år sedan, hade en barndomsvän sökt upp Ellen för att få tröst och hjälp i en mycket svar situation. Hon hade gråtit högt och mitt i gråten öppnades dörren och Johannes steg in och tilltalade henne mycket barskt:

– Sluta genast upp med de där dumheterna. En människa skall kunna möta livets svårigheter i full förtröstan på sin Gud och utan att klaga. Fruntimmer!, fnös han och gick. Kunde det vara hennes älskade pappa, som så ofta lyssnade med inlevelse till hennes små bekymmer! Eller var det just det, han kunde? Lyssna till de små bekymren, men inte till de stora, eftersom han då kände hela sin vanmakt inför mänskligt lidande.

Ellen hade under flera år lidit av tungsinne och stark oro. Hon dolde det väl för sin omgivning, men hennes man hade ofta överraskat henne, då hon i sin ensamhet grät ut sin smärta och sin ångest. Han stod frågande inför hennes sorg. De levde ett gott äktenskap, hade välartade barn och var fria från ekonomiska bekymmer. Någon gång hade han försökt tala med sin svärfar. Han var så bekymrad. Men svärfadern slog ifrån sig hans oro:

– Fruntimmersbekymmer! sade han. Hon är väl i den svåra åldern. Det går över. Låt bara tiden ha sin gång.

Men det blev inte bättre. Det blev värre och värre. Till slut föreslog Hugo att Ellen skulle be att få tala med pastor Lovén, en man som var känd för att vara en god själasörjare. Det hade gjort Ellen gott – och ont. Lätt var det inte att med en medmänniskas hjälp blottlägga och skärskåda hela sitt liv. Nu var Hugo mycket

tacksam över att pastor Lovén fanns och att hans Ellen kunde få sakkunnig hjälp. Han skulle se till att hon sökte upp pastorn redan i morgon dag!

Nu började en svår tid för kyrkoherde Johannes Landin. Alla trodde att han vilade tryggt i sin grav till uppståndelsens morgon när han i stället led alla kval som osynligt vittne till sin dotters kamp. Hur ofta hade han inte velat smeka och trösta. Hur ofta ångrade han inte att han vägrat sin dotter att samtala om hennes livs svåra prövning. Han såg henne kämpa för behålla fattning och lugn hos pastor Lovén, men hur hon gång på gång brast ut i häftig, ångestladdad gråt och ropade.

– Om jag bara visste, *fick veta* vad som hänt! Allt vore bättre än denna hung-
riga ovisshet. Låt mig få veta, förneka mig inte rätten att vredgas på den man som
gjort mig så illa. Och en gång förbannade hon faktiskt honom, hennes egen far,
som hållit den man, som gjort henne illa, om ryggen.

– Vad talar hon om? frågade Hur den plågade Johannes. Vilken händelse är det
som vållat henne en sådan plåga?

– Jag vet inte, mumlade Johannes, jag vet inte, om inte.... Men det kan inte ha
varit så. Kan det det? Hon fantiserade ju så mycket. Levde i en fantasivärld. Det
var väl det att hon blev moderlös ända från födelsen. Jag borde ha gift om mig och
givit flickebarnet en mor. En flicka behöver en mor att tala med.

– Det är inte säkert att det hade hjälpt, sade Hur. Försök inte att komma
undan det verkliga problemet. Du vet att det inte är sin mors död som Ellen grå-
ter över nu. Hon gråter över någon som tillfogat henne en djup och livsavgö-
rande skada. Vem var det? Du vet det.

– Det var en kär kollega. En hedersman, i allo redobogen. Ellen fantiserade om
saker som han gjorde med henne, men jag förbjöd henne på det skarpaste att ens
tänka på sådana saker. Han skulle aldrig ha förnedrat sig till ett sådant hand-
lande.

– Lös henne från ditt förbud! befallde Hur. Tillåt henne att tänka tanken fär-
digt.

– Jag löser dig, Ellen, sade Johannes, han skulle kunna göra vad som helst för
att befria dottern från hennes kval. Och han såg hur Ellens kropp liksom tog sats
för att säga de befriande orden och berätta vad som hänt, när hon åter kröp ihop
som ett sårat djur, slog händerna för ansiktet och skakade i hela kroppen. Inte ett
ord kom över hennes läppar, bara ett svagt kvidande.

– Med vad slags löfte har du bundit henne? frågade Hur.

– Jag förstår inte vad du menar, svarade Johannes, ett allvarligt löfte naturligt-
vis. Ett heligt löfte.

– Ett löfte inför Gud? sade Hur med ett skakande allvar. Har du bundit henne
med ett löfte inför Gud, du olycklige, då är det inte så lätt att lösa henne. Hur
skulle hon våga svika sitt löfte till den Allsmäktige?

– Finns det inget sätt? frågade Johannes. Kan du inte hjälpa henne, Hur? Det måste finnas en väg till befrielse för mitt barn!

– Jo kanske, svarade Hur, men då måste du använda all kraft för att föda en tanke i hennes hjälparens sinne. Tala om för honom att han har makt att i Guds namn lösa Ellen från hennes löfte och att det är den väg han nu måste pröva.

Hur överför man en tanke till en människa för vilken man är osynlig? Johannes bad till den Allsmäktige. Han ropade om förlåtelse. Han bad om nåden att få överföra en tanke – *tanken* – till pastor Lovén.

– Herre, låt dina himmelska tjänsteandar bana väg för befrielsens ord till min dotter, bad han. Lämna min själ till undergång, men rädda min dotter. Lös henne från hennes löfte.

Det står i den Heliga Skrift att Guds Son svettades blod i Getsemane ortagård kvällen före sin död på korset. Och nu förstod Johannes i ett blixtnabbt ögonblick, hur kvalfullt detta måste ha varit för Frälsaren. Han fylldes av en djup och andaktsfull kärlek till honom, som frivilligt ville lida sådana kval för vanliga, ovärdiga människor sådana som han själv, Johannes Landin. Och kärleken till Frälsaren eller var det *från* Frälsaren bildade en bro för tanken från Johannes till pastor Lovén. Pastor Lovén som suttit med huvudet stött i händerna och med slutna ögon i en vanmaktens bön för sin konfident, satte sig rakt upp i stolen och sade med fast röst:

– Ellen, har någon någonsin låtit dig avge ett löfte om tystnad inför Gud, den Allsmäktige? Ellen skälvde till, drog ett djupt andetag och nickade.

– Var det din far, som avtvingade dig detta löfte och gällde det den händelse du har så svårt att komma ihåg, fastan den vållar dig en sådan plåga? Ellen nickade igen.

– I Guds, den Allsmäktiges namn, löser jag dig från detta löfte för tid och evighet! sade pastor Lovén. Ljudet av en djup suck hördes i rummet men den kom inte från någon av de båda som samtalande där. Det verkade som om ljuset förändrades. Det stod en bukett blommor i en vas på bordet och det var som om blomornas färger djupnade och jublade. Och pastor Lovéns svarta katt sträckte plötsligt på sig i sin fulla längd för att därefter rulla ihop sig med en belåten suck och börja spinna.

Kan en man utan kropp gråta av lättnad? Jag tror det. Åtminstone var Johannes mer nära gråt än han någonsin varit under sitt jordeliv. Det var en tacksamhetens gråt.

För Ellen fortsatte den mödosamma vandringen mot full själslig hälsa. Johannes följde hennes kamp i pastor Lovéns samtalsrum. Varje gång hon ville ge upp, försökte han omsluta, uppmuntra, besvärja henne att fortsätta. Han ville förmå henne att inte skona honom eller den man som förbrutit sig mot henne. Men hur kan man tala till någon när man är osynlig och omöjlig att höra? Men han lät sig inte förskräckas av detta. Han försökte ändå med uppståndande av all sin kraft.

Och varje gång han försökte, kände han sig så utmattad att han trodde att han för alltid skulle utplånas, men han fruktade inte längre för sitt eget väl. Hans enda önskan var att hjälpa Ellen igenom hennes svårigheter och att gottgöra sitt eget svek. Han grubblade mycket över vad som hänt Ellen. Hade hans vän förgripit sig på barnets kropp eller hade han bara talat om det onämnbare med barnet och så förorsakat det känsliga barnet en sådan skada? En gång när han samtalade med Hur om detta, bad han om hjälp att förstå, vad som hade hänt och vad som hade kunnat göras annorlunda.

- Ja, du skall få se och veta, sade Hur. Du befinner dig på gränsen mot evigheten, i den existens där tiden ej längre är, därför vill jag nu ta dig med till den plats och tid, där du själv kan se och bedöma. Men ingripa och lindra kan du inte, inte ens på det sätt du gjort hittills med uppståndande av all din kraft.

Johannes erfor att någon slags förflyttning ägde rum. Han greps av yrsel och blundade för att hejda det uppblossande illamåendet. När yrseln klingat av, öppnade han sina ögen och flämtade till av förvåning. Han ser Bygårdas prästgård i fagreste sommarskrud. Flaggan är hissad. På verandan och inne i stora salen finns många människor i muntert samspråk. Minsann är det inte ett konvent! Präster från hela kontraktet med sina hustrur är samlade, och det är alltid en högtidsstund. Att för en dag få träffa kollegor och vänner och dela segrar och glädjeämnen med varandra. Han tar in hela vyn och märker en rörelse borta vid syrenbersån. En vit klänning, en liten flicka, hans Ellen fem år gammal. Han kommer ihåg det! Denna soliga dag som slutat med gråt. Men Ellen är inte ensam. Hans kollega och vän Holger, den hedersmannen, är med henne. Då så! Då är hon trygg. Johannes andas ut.

Holger talar med Ellen. Han lyfter upp henne och bär in henne i syrenbersån. Hon älskar farbror Holger. Men vad händer sedan? Johannes hör Ellens förskräckta flämtningar och ser hur hans vän Holger på det grövsta förgriper sig på hans dotter. Flickan är stum och vit av skräck och smärta. När allt är över, rättar Holger till sina kläder och säger till flickan:

- Berätta aldrig detta för någon, då dödar jag dig. Förresten skulle inte någon tro dig.

Ellen sitter hopkrupen med armarna om knäna fortfarande stum och vit av skräck men så börjar hon gråta. Först en hackande gråt som vore hon alldeles genomfrusen men sedan en allt häftigare gråt. Hon reser sig, rättar till sin klänning och springer så fort hon förmår fram till sin far, hon sträcker fram armarna mot honom och gråter ännu häftigare. Johannes ser hur han själv tar på sig en sträng min och säger:

- Vad är detta Ellen? Sluta genast att gråta. Gå in och tvätta dig i ansiktet och torka dina tårar. Det passar sig inte att komma och störa vårt konvent. Ellen gör en vädjande rörelse, men han vinkar till sig en av tjänsteflickorna ber henne ta med sig Ellen in i huset.

Men Ellen måste få tala med pappa. Hon ber tjänsteflickan så enträget att be hennes pappa komma ett litet, litet tag. Hon har något viktigt att säga. Det dröjer länge, men till slut kommer pappa.

- Vad är det du vill, som är så viktigt, säger han. Ellen börjar gråta igen och försöker snyftande berätta om farbror Holger. Hon hinner inte långt innan hennes far avbryter henne och säger:

- Vad är det du hittar på? Hur kan du säga sådana saker om farbror Holger? Vem har lärt dig sådana dumheter? Har du lyssnat i smyg på pigorna i köket? Jag vill aldrig mer höra någonting om detta. Det får du lova mig, Ellen! Man säger inte sådana saker om en Herrens tjänare. Lova inför Gud, att du aldrig mer säger någonting sådant. Ellen tiger.

- Lova inför Gud annars kan du inte vara kvar här hemma. Du får flytta till faster Frida. Jag kan inte ha en dotter i mitt hus som för ett sådant språk, som du just har gjort. Du har alltid haft en livlig fantasi, men detta övergår allting annat! Skrämd till tystnad och lojalitet säger Ellen:

- Jag lovar. Jag lovar inför Gud. Och när hon sagt det, är det som om det som hänt blir alltmer överkligt. Det fördunklas och hon tänker:

- Det kanske är så. Jag fantiserar bara. Pappa har rätt. Farbror Holger skulle aldrig göra någonting sådant.

- Nu var du duktig, säger Johannes, torka nu dina tårar och gå in och säg adjö till farbror Holger. Han skall fara hem nu. Och Ellen gör som pappa säger.

Att man i en okroppslig tillvaro kan känna en sådan vrede, ångest och skam! Johannes var tillintetgjord. Men Hur fanns vid hans sida. Han måste få tala. Han måste få fråga.

- Hände detta fler gånger, Hur?

- Ja, det gjorde det. Men Ellen talade aldrig mer om det. Hon kunde inte uthärda att du skulle sända bort henne. Hon övade sig i att inte "finnas i sig själv" när det hände. Och efteråt sade hon till sig själv:

- Det har inte hänt. Den här dagen har inte kommit än, så därför kan det inte ha hänt! På så sätt har hon tvingats förneka sin egen verklighet. Och det gör att hon nu vid mogen ålder fortfarande inte vågar lita på sin verklighet. Hon vågar inte lita på *något* eller *någon*.

Men hur kunde det hända i mitt eget hus?, frågade Johannes

- Den som styrs av sitt begär hittar alltid tillfällen, svarade Hur.

- Men hon verkade ju så trygg, så glad och orädd. Inte var hon rädd för mörkret heller. Jag var stolt över min modiga dotter!

- Ja, hon var modig. Hon har varit modig hela livet. Annars skulle hon inte leva idag. Men det har kostat henne ett orimligt högt pris. Och inte var hon rädd för mörkret! Varför skulle hon vara det? Det var i ljuset det förfärliga hände. I

fullt dagsljus i hennes eget hem. Mörkret var hennes vän och beskyddare. Det har också förorsakat henne smärta. När hon hör orden om att "Gud är ljus och intet mörker finnes i honom" så blir hon rädd. Fastän hon vet att det är fel är hon ändå rädd att Gud skall vara som farbror Holger.

– Vad hade jag kunnat göra för att lindra hennes skada? Kunde jag ha gjort något? Min vänskap med Holger var inte värd detta pris. Hur kunde jag svika min dotter och låta henne betala för mitt anseende?

– Ja, du har svikit din dotter, sade Hur med stort allvar. Om du hade tagit henne på allvar, när hon berättade för dig om övergreppet, hade smärtan ändå funnits där men inte skammen. Skammen har märkt henne för livet, fastän hon inte vet varför hon skäms. Men skammen har nästan tagit hennes liv.

Slutligen kom den dag, när Ellen vågade se sanningen utan att fly in i ångesten. Hon såg tydligt vilken skada farbror Holger och hennes far åstadkommit i hennes liv. Hon fylldes av vrede mot dem som på detta sätt förkrympt hennes liv och skadat inte bara henne utan också hennes man och hennes barn. Hon var arg på sin far inte bara för att han tvingat henne till tystnad under barndomen utan för att han förvägrat henne rätten att tala om sitt livs plåga den sista tiden under sitt jordeliv.

Johannes såg och vändades med henne. Han kunde läsa hennes tankar och såg när hon fylldes av smärta, när hon tänkte på sin far, som hon ändå älskade så högt. Han hörde, när hon till slut sade:

– Jag älskar dig, pappa. Jag förlåter dig av hela mitt hjärta och ber att Gud skall förlåta dig! Och gråten kom. Hon sörjde sin far. Hon sörjde det olevda livet med honom. Hon grät till dess att gråten tog slut och ingen befallde henne att sluta.

Då lyftes Johannes Landin ur sitt okroppsliga tillstånd rakt in i ljuset i Guds rike.

11/11-96

Här fortsätter Sven sin kommentar.

Margareta skrev denna saga när vi hade talat om vad ett löfte kan betyda – i all synnerhet ett heligt löfte – för uppkomsten av bortträngningens minnesförlust. Och det behöver ju inte vara ett löfte man ger till någon annan. Man kan ju lika gärna lova sig själv. Ofta ger man sig själv sådana löften i mycket smärtsamma ögonblick, kanske när skammen känns alldeles övermäktig. Då lovar man sig själv att för all framtid undvika det som skapade eller utlöste skammen. Sådana löften eller föresatser är ibland en viktig del av den process som leder till att man går ut ur sig själv.

Ett löfte är alltid ett löfte. För den kristne betyder (borde betyda!) ett löfte något heligt som man sedan inte utan vidare kan vifta bort ur sitt liv när det en gång givits. De löften som leder till en bortträngning har dock alla den egenskapen att de står i lögnens tjänst eftersom själva bortträngningen är en sorts lögn, ett den outhärdliga smärtans självbedrägeri. Som kristen själavårdare håller jag före att man alltid kan be sanningens Gud om hjälp att bli löst från sådana löften som bidrar till att skapa lögn även om löftet i sig var heligt när det gavs.

Det finns också något paradoxalt med den här sortens löften. Den vanligaste varianten består i att man lovar sig själv att aldrig bli som mamma – om det nu är mammas livsföring som skapat problem i ens eget liv. Det paradoxala består i att det så ofta verkar som om ett sådant löfte snarast bidrar till att man blir som mamma. Man blir så ofta det man lovade sig själv att aldrig bli. Jag har mött så många som gett sig själv den sortens löften bara för att med stor bitterhet senare konstatera att man ändå blev det man ville undvika. Ett sådant löfte ger man i förakt för den människa man ville distansera sig ifrån. Och föraktet har en underlig förmåga att sabotera det man gör i förakt. Unga flickor som föraktar sin kropp och börjar banta fastnar lätt i anorexi till följd av sitt självförakt. När så sker blir de inte vackrare och får inte fler vänner vilket ju ändå var vad bantningen gick ut på från början.

Den andra sagan uppstod sedan vi samtalat om att man kan få lättare att förlåta en människa om man kan tänka sig en god återförening på andra sidan graven i ett liv där synden inte fläckar och förstör. Man får anledning att se framåt mot något positivt och inte bara bakåt mot det smärtsamma. Det som kallas det kristna hoppet är just ett förskott av kraft i dag när man ser fram emot en tillvaro där allt är försonat och där ingen behöver vara rädd för den andre. Ur det perspektivet kan man få hjälpen att förlåta redan här och nu.

□□□□□

NÄR LITEN MERIT KOM TILL HIMLEN.

Det är märkligt med himlen, att den är så stor, så rik på boningar och ändå så liten att man kan träffa alla man kände här. Det är märkligt med himlen att människorna som vistas där tycks i sig inrymma alla åldrar samtidigt. Man kan se både den gamla människan och det lilla barnet i dem oavsett vilken ålder de haft, när de dog. Och alla människor är vackra. De, som på jorden hade sin identitet som den tjocka, den kutryggige, den vanställda och den mycket vackra, syns här i sitt inre ljus. Och eftersom det ljuset har renats och förstärkts i den himmelska atmosfären strålar alla av inre skönhet och oskuld. Himlen är en märklig plats!

Det är inte alls så att alla dagar i himlen är lika. Den gamla, vitt utbredda vanföreställningen att man i himlen bara spelar harpa och sjunger i evigheters evigheter är just – en vanföreställning. Det himmelska livet är mera mångfacetterat och innehållsrikt än det rikaste jordiska liv, med ständigt nya överraskningar men också med himmelska rutiner. Och vilka himmelska rutiner! Till de rutinerna hör den ofta återkommande lovsången inför tronen. Alla längtar efter den dagen – lördagen, lovsångsdagen. (Ja, jag skriver dagen även om himlen inte har dygn som vi, för himmelens tidsperspektiv är så svåra att förklara för ett jordiskt förstånd.) Men också alla de andra rutinerna, som aldrig blir döda rutiner, bara en skapande struktur. Söndagen med det fullödiga mötet med Sonen. Måndagen: den återskapade naturens dag. Tisdagen: återföreningsdagen. Onsdagen: det befriade förnufts dag, med spännande föreläsningar som åter och åter igen vidgar allas horisonter, obegripligt svåra föreläsningar och ändå fullt begripliga för alla. Torsdagen: ljusets och färgernas dag. Fredagen: vattnets, renhetens och det ständigt spirande livets dag. Den dag då leken böljar fram genom de himmelska ängderna. Och till allt detta änglarnas dagliga, ljuvliga omvårdnad och omsorg om varje enskild människa, särskilt om dem som hade det svårt under sin jordevandring och mycket, mycket annat som jag här inte skall gå in på.

De himmelska "tisdagarna" är särskilt spännande och händelserika. Då anländer nya människor från jorden och mottagningskommittéer utses. I varje kommitté finns en huvudman/kvinna som stod den avlidna mycket nära, men med sig har han också alla släktingar och vänner till den nyanlända som vistas i de himmelska boningarna. Det är dagar som är fyllda av återseendets glädje, försorningens balsam och en glädjefylld förundran – inte minst hos de nyligen anlända – över att ha kommit igenom livets och dödens prövningar och bara få finnas till i denna mättade tillvaro. Jag kan inte med mänskliga ord beskriva den känsla av fullbordan, harmoni och kärlek som omger dessa återseenden när människor fria från all förställning, alla fel och brister och lysande av mötet ansikte mot ansikte med Den Evige äntligen vågar vara sig själva fullt ut. Makar som levt i ständig kamp med varandra – mer eller mindre uttalat, barn och föräldrar, svärmödrar och svärdöttrar, överordnade och underordnade; alla möts nu i en hel och ren relation fria från allt utnyttjande och all manipulation. Det är en obeskrivlig, ofattbar, ren glädje. Och nu skulle jag vilja försöka beskriva det obeskrivliga i ett sådant möte för dig. Det som skedde när Liten Merit kom till de himmelska boningarna.

Det finns inte högtalare i himlen. Det behövs inte. När Den Evige låter sina änglar tala kan det höras av alla och envar. Den här tisdagen hörde alla, som behövde höra det följande budskap: "Slakten Larsson 239 med huvudman Gustaf samlas vid port 519. Likaså slakten Rydman 23, alla som hörde samman med Nils och Ellen. Dessutom....." och så kom en rad namn på personer ur olika släkter och sammanhang, vänner till Liten Merit. Men ännu visste dessa människor inte vem det var som skulle komma. Det fanns bara en stor spänning och förväntan hos var och en av dem.

Gustaf tänkte naturligtvis genast på sin hustru Gunnel. Var det äntligen dags för henne. Alltsedan hans första dag på de himmelska ängderna, hade han längtat efter den dag, då hon skulle komma. Inte en tårande längtan utan en glädjefylld, hoppfull längtan som ständigt målade återföreningens ljuvlighet för hans inre syn. Nu, när alla sammanhang uppenbarats för honom, förstod han, att även om hans syskon och föräldrar var betydelsefulla för honom, så var ändå hans hustru den, som han allra mest hörde samman med. De hade ju så länge varit en kropp. Också barnen, kött av deras kött, var långt viktigare än han förstått på jorden. Han skyndade sig iväg till port 519 och från alla håll kom andra människor skyndande. Han slog följe med sin mor och far och Eliel och Elisheba, de två barn som han förlorat redan på fosterstadiet, men som här var de vackra, vuxna barn som de hade kunnat bli. De var mycket dyrbara för honom. De skämtade med varandra och all den fina humor, som Gustaf haft redan under sitt jordeliv framträdde här i sin renade och härliga gestalt. Aldrig hade han heller anat, att hans far Henning hade haft en sådan mjuk ömsint humor under det barska, nästan högmodiga skal, som han dolt sig i under sitt jordeliv.

Himlen är fullständig harmoni och salighet, men det fanns stunder i Gustafs himmelska liv, då han kände något som liknade svärmod. Då han frågat Den Evige vad det kunde komma sig, hur man kunde känna så i himlen, hade han fått svaret att det skulle komma sådana stunder av svärmod till dess att allt var fullbordat när det gällde hans jordiska relationer. När alla de människor, han känt på jorden, litet eller mycket, hade kommit till himmelen – eller förvisat sig själva till det eviga mörkret – när de kommit hit och blivit renade i det himmelska ljuset, då skulle också det sista av hans svärmod försvinna. Och så var det för alla i de himmelska boningarna. Därför innebar varje ny kallelse till en mottagningskommitté också en ny möjlighet att komma närmare den slutliga ogrumlade saligheten. Men det var inte detta som i första hand väckte en sådan glädje och förväntan hos människorna i mottagningskommittéerna utan det var glädjen över att få hälsa en ny medmänniska välkommen till detta nya, eviga liv. Att få dela de nytillkommandes ofattbara glädje. Få se människor sådana som de verkligen var utan alla jordiska vrångbilder. Få glädjas åt den nya förståelsen bortom alla ord, som kom dem till del i återföreningen.

Ett glatt sorl och många skratt hördes från de människor som samlats framför port 519, en vackert utsirad port av gröngul onyx. Man talade om allt, men man avslöjade inte några namn på vem eller vilka man väntade. Vem som än kom skulle vara den mest välkomna. Det här är också någonting som är svårt att uttrycka med jordiska ord, eftersom de har så mycket av tvetydighet och dunkelhet i sig, något som är bannlyst i himlen, där allt är klart – och genomlyst – som kristallklart vatten. När skaran framför port 519 var fulltalig, kom två basunänglar och ställde sig på varsin sida om porten. De blåste en glad fanfar och porten öppnades. Gustaf – som enligt uppropet skulle stå den anländande allra närmast – tog ett par steg framåt och väntade med utsträckta armar. In genom porten kom nu en kvinna klädd i den himmelska dräkten, som var av sådant material att man

inte visste riktigt vad som var dräkt och vad som var kropp. En aura av renhet och vitaste vitt.

– Liten Merit, min dotter, min käraste, min ljuvaste! flämtade Gustaf, Välkommen! Välkommen, kära du!

Och han slöt Liten Merit i sina armar. För ett ögonblick kände han ett stråk av den oro man kan känna på jorden. Det var ju inte *hon* som skulle komma. Hon borde haft många år kvar att leva. Det fanns många som skulle sakna henne på jorden. Medan däremot hans Gunnel var gammal och längtade efter deras återförening. Men hans oro varade inte länge. Hur länge en människa skulle leva på jorden, var inte hans sak att avgöra. Den Evige hade det i sina händer. Nu var tid att ge sig hän åt återföreningens glädje.

Du kanske tycker att Gustaf uttryckte sig onyanserat. Vad skulle Eliel och Elisheba tänka? Vad skulle Gustafs mor känna, när han så klart uttryckte, att dottern Liten Merit var den allra käraste för honom? Men det visar bara att du inte har förstått hur det är i himlen. Där finns ingen avundsjuka. Bara en innerlig glädje över all kärlek som kan komma en annan människa till del. Här är alla den mest älskade – alltid. Och därför gladde sig nu hela mottagningskommittén över all den kärlek som strömmade mot Liten Merit, när hon upptäckte den ena efter den andra av kära vänner och släktingar.

När de första glädjetrythingarna var avklarade, kramarna, kyssarna och kommentarerna:

– Tänk, att du redan är här!

– Du ser ut just precis så som jag anade!

– Tänk, att få mötas så här utan alla missförstånd!, frågade Gustaf Liten Merit:

– Vad önskar du allra mest just nu?

– Ett litet svart sto med vita strumpor och odygdig blick, svarade Liten Merit. För i himlen är man fri från all förställning. Man funderar inte på hur man gör sig, om man är tillräckligt from eller så. Därför önskade inte Liten Merit träffa något av helgonen utan bara en liten häst. För det här med det svarta stoet var en önskan som hon undertryckt hela sitt vuxna liv eftersom hon insett att hennes önskan var orealistisk. Strax stod framför henne det vackraste svarta sto, frustande av otålighet med mildhet, odygd och skratt i blicken. Trodde du inte att hästar kan skratta? Det kan de och det blir fullt tydligt för alla i himlen.

Liten Merit svingade sig upp på hästen, lätt, befriad från år och övervikt och satte av i hänförd galopp över de himmelska ängderna alltmedan hela hennes mottagningskommitté hurrade och klappade i händer. Hon red länge. Hon skulle hinna med att prata med var och en av sina närmaste också – det finns ingen tidspress eller hövlighetsstress i himlen. Allt har sin tid och det viktigaste kommer inte alltid först. Förresten finns inte längre först eller sist, bara nu. Så småningom kom hon fram till ett mjukt berglandskap. Vid foten av ett av bergen fanns en

liten damm. Ett skirt vattenfall, som såg ut som en brudslöja, fyllde hela tiden dammen med kristallklart vatten och fick luften att skimra som om den var full av dansande diamanter. Hon stannade, satt av och kupade sina händer och drack av vattnet. Det var det godaste hon någonsin druckit. Vattnet tycktes fullt av liv och aromämnen. Vid dammen stod ett fruktträd med klarröda frukter, som tycktes säga: "Ät oss!" Hon tog en av frukterna och lät sig väl smaka, satte sig ner i det gröna gräset, slöt ögonen, lyssnade till fåglarnas sång och kände hur hon fylldes av Närvaro och Frid. Hon försjönk i en vederkvickande vila.

Mitt emellan sömn och vaka återkallade hon de fruktansvärda, men underbara minnena av sitt första möte med Den Evige alldeles efter hennes hemfärd. (Hon kunde inte förmå sig till att på allvar kalla denna födelse till det nya livet för död.) Från den mörka, kalla passagen genom dödsskuggans dal hade hon kommit in i ett levande ljus. Ljuset skimrade och rörde sig. Det hade känslor, utstrålade kärlek och värme, humor och stränghet. Så småningom, när hennes ögon vant sig vid ljuset, urskiljde hon en gestalt mitt i ljuset. Han talade till henne outsägliga ord, som för alltid skulle dröja kvar i hennes hjärta. I Hans ljus höll hon på att förbrännas. Alla hennes livs synder fick liv inför hennes ögon och hon kände den djupaste skam över sitt liv. Men ingen fördömmelse utgick från Honom, från Honom kom bara kärlek och medlidande.

– Du är min, sade Han, men med helt andra ord, och ingenting kan dra dig bort ur min famn.

Han fortsatte att tala och hon förstod att allt där, som hon skämdes för, hade Han lyft av henne för länge sedan. För första gången förstod hon hela vidden och djupet av hemligheten med Hans lidande och död. Och hon som trodde att hon vetat! Men nu stod hon där ren och fri, älskad över allt förnuft. Medan Han talade skedde förvandlingen med henne. Den började inifrån och fick henne att stråla och lysa av den himmelska aura, som bara de förlossade har. Han talade till henne om många saker under denna hennes första "timme" i himlen, men det var ord som för evigt bara var ämnade för henne ensam. Så sköt Han henne milt fram till porten av onyx::

– Gå nu in till dina nära och kära och gläds med dem mitt barn.

Och hon hade gått genom den där porten fylld av en glädje, som nästan sprängde henne. Att det kunde vara så!

Liten Merit sov och log i sömnen. När stoets mjuka mule till slut snuddade vid hennes kind, väckte henne och manade henne att fortsätta, kände hon sig utvilad, stark och till bredden fylld av glädje och fick en plötslig längtan efter alla de människor som fortfarande väntade på henne vid port 519. Nu var tid för Den Nya Förståelsens Samtal. Det som Den Evige hade talat med henne om och som var en av himmelens rikaste gåvor till de förlossade. Dessa samtal var särskilt viktiga för de nyligen förlossade eftersom de kom ur den stora bedrövelsen, där all gemenskap – även den bästa – förvanskades och utsattes för svåra prövningar. Här fick man äntligen full insyn och förståelse för den andres tankar och reaktio-

ner och eftersom all själviskhet och självhävdelse var tillintetgjord kunde man också ge sig hän åt gemenskapen utan prestige och utan risk för att bli utplånad eller utnyttjad.

När Liten Merit kom tillbaka till port 519 hade mottagningskommittén dukat fram en himmelsk festmåltid i det gröna gräset. En änglaorkester spelade mild, men glad musik på himmelska instrument. Alla slog sig ner och lät sig väl smaka. Liten Merit gick från grupp till grupp och talade med några här och några där.

– Nästan så här måste det ha känts när Den Evige gjorde ett av sina brödunder på jorden, sade en av de förlossade. Himmelsk fisk och himmelskt bröd serverade med kärlek. Kan det bli bättre?

– Ja, så här!, svarade Liten Merit och log.

Hon gick fram till Gustaf, tog med honom litet avsides under ett blommande träd och började samtala med honom.

Om du någon gång har stämt möte med någon för att ”tala ut” och i stället för klarnande relationer fått tio nya problem på halsen, så tycker du kanske att man skulle slippa sådana samtal i himlen. Och du har rätt, det slipper man. I himlen talar man inte för att ”klara upp” något. Allt är redan uppkärat. Inga missförstånd finns längre. Alla elakheter och nedrigheter för att skaffa sig själv fördelar på andras bekostnad är här förlåtna. Också de, som ingen upptäckte, men som fanns kvar som ett skavsår i en människas hjärta och fick henne att blunda för sanningen för att slippa smärtan. – Och kanske i förlängningen förde henne in i en förljugenhet som förstörde hela hennes liv. – I himlen talar man om jordelivets svårigheter bara för att få dela den smärtan som *var* för att också till fullo kunna dela den oerhörda glädjen över att allt är försonat. Därför är det också som om kärleken mellan de samtalande djupnar ju mer de talar och förstår varandra. Det är som om de inte kunde få nog av upplysningar om den andre, hur han tänkt och känt. Det enda som kan liknas vid detta är, när två älskande på jorden talar och talar och hungrar efter att få veta *allt* om den älskade.

Så talade nu Liten Merit och hennes far med varandra och Liten Merits kärlek till sin far slog ut i full blom. Och äntligen kunde också Gustaf till fullo besvara hennes kärlek. Inga lojalitetskonflikter, inget ängsligt sneglande mot andra människor hindrade honom. Inte heller avundsjuka blickar från hans hustru, liten Merits mor.

– Kom dela min glädje! Vilken far jag har! ropade Liten Merit och alla samlades runt omkring dem och sjöng:

– Vilken far hon har! Vilken dotter han har! Hur skönt speglar de inte förhållandet mellan Vår Himmelske Far och Hans barn! De sjöng dessa strofer om och om igen och änglaorkestern underströk jublet med hänförande tonkaskader. När jublet tonade ut fortsatte Liten Merit att samtala med släktingar och vänner och gång på gång bröt jublet ut igen i toner:

– Vilken vän hon har! Vilken vän han har! Hur skönt speglar de inte förhållandet mellan Vännen och hans vänner!

– Vilka släktingar hon har! Vilken släkting de har! Hur skönt speglar de inte det överjordiska släktskapet!

Du undrar kanske hur lång tisdagen – återföreningsdagen – egentligen var (och är)? Så lång som den behövde vara för att alla skulle hinna tala länge och ingående med Liten Merit. Ibland avbröt man samtalen och lekte ystra lekar och svalkade sig i floden, som ren och klar flöt fram genom landskapet. Ibland slog man sig ner och åt under något av träden och då och då tog man sig en liten himmelsk tupplur med huvudet lutat mot något av de mjuka pälsdjur, som låg och vilade i gräset: Lejon, tigrar, vanliga små bondkatter och kaniner. När dagen äntligen led mot sitt slut vandrade Merit och Gustaf hand i hand fram mot stadsmuren.

– Nu fattas bara en sak, sade Liten Merit, att mamma kommer och vi äntligen får lägga allt det gamla bakom oss och få jubla tillsammans!

– Ja, det längtar jag också efter, instämde Gustaf.

Och den dagen kom inte långt därefter. Nu var det Liten Merit, som kallades som huvudkvinna för mottagningskommittén. Det tycker du kanske är konstigt. Borde det inte återigen ha varit Gustaf, Gunnels man? Men det är så i himlen att det inte är bara släktskapens art det kommer an på utan också på hur svårt sargad en relation har varit. Och Liten Merits och mor Gunnels relation hade varit mycket svårt sargad, så svår att den inte gått att reda ut på jorden. Därför var det Liten Merit som skulle möta Gunnel och ledsaga henne ut i livet på de himmelska ängderna.

Vilken förväntan kände inte Liten Merit! Hon hade många gånger försökt komma till tals på djupet med sin mor, men det hade alltid misslyckats. En av orsakerna var att hennes mor inte orkade ta ansvar för någonting i sitt liv. Det spelade ingen roll om det var en stor eller liten sak. Hon lade alltid över ansvaret på någon annan. Självt sargad som barn kunde hon aldrig bli någon riktig mor för sin dotter. Självt tidigt moderlös försökte hon göra sin dotter till sin mor genom att alltför tidigt lägga ett alltför stort ansvar på henne och genom att göra dottern till sin biktmor. Hur ofta hade inte Liten Merit slitits mellan kärleken till sin far och lojaliteten mot sin mor, när modern vill att hon skulle ta parti för henne mot fadern. Men det svåraste var, tyckte Liten Merit, att hon aldrig lyckats hitta ett sätt att visa sin mor kärlek. Gunnel krävde alltid innan Liten Merit hann att ge. Och när hon gav, var det aldrig tillräckligt. Så hade hon levt hela sitt liv med dåligt samvete gentemot sin mor. Hon hade alltid längtat efter sin mor – den mor som Gunnel skulle ha kunnat vara – hennes famn, hennes tröst, hennes glädje och hennes kärlek. Och nu skulle hon äntligen få allt detta och därtill få visa Gunnel all den kärlek, som hon samlat på. Hon skulle få visa att hennes kärlek var äkta! Få henne att förstå att man älskade henne också när hon var frisk.

Jag tror inte du kan föreställa dig *hur* ljuvligt Mötet blev mellan Liten Merit och Gunnel! De samtalade längre än någon annan någonsin gjort och när deras samtal var över bröt det himmelska jublet lös:

– Se, mor och dotter, livets bärarinnor. Hur skönt speglar de inte Sonens kärlek till sin jordiska mor. Hur skönt speglar de inte Faderns kärlek till sina barn! Sjung, ni himlar Kärlekens lov!

Jag behöver väl inte säga att Gustaf jublade högst av alla. Och så var det hans tid att samtala och återförenas med sin hustru.

Vi lämnar dem där, Liten Merit, Gunnel och Gustaf, Eliel och Elisheba och alla de andra, för jag kan inte i ord beskriva allt det där andra, som händer i himlen. Det är en sak som du själv får ta reda på – en gång.

□□□□

Nu kommer Sven in igen. De två sagorna här ovan handlar om den försöning som nu kändes avslutad. Margareta behövde dock fortsättningsvis mer hjälp – av ett annat slag. Det som kommer nu är därför en beskrivning av själens kluvenhet.

Svåra traumatiska upplevelser skapar ibland inte bara en besvikelse som kan lösas genom att man förlåter. De kan dessutom leda till en så markant skada på själva ens personlighet att man faktiskt kan känna det som om man pendlade mellan två eller flera verkligheter och personligheter. Vid schizofren psykos kan denna kluvenhet gå så långt att den drabbade inte längre kan "hålla ihop" sin personlighet. När den inre verkligheten faller i sär går det ofta inte heller att "hålla ihop" den yttre verkligheten. I det läget kan syn- och hörsselförnimmelser uppstå som omgivningen inte kan bekräfta och som på kliniskt språk kallas för hallucinationer.

Så illa blev det inte för Margareta men hon upplevde ändå en plågsam splittring som hon beskriver så här innan det slutliga helandet hade tillkommit:

ATT LEVA I DUBBLA VERKLIGHETER.

Nästan alla av oss har någon gång upplevt oss kluvna. Vanlig enkel obeslutsamhet är en form av kluvenhet som de flesta har erfarenhet av. Det kan vara nyttigt att lyssna till de olika rösterna i ens inre, men det kan också leda en vilse. Egentligen är det inte den sortens dubbla verkligheter som jag vill försöka beskriva utan det gäller *en verklighet som alltid är ifrågasatt*:

Min inre verklighet som är osynlig för de flesta men som i allra högsta grad är verklig för mig. I mitt liv är det nämligen så att när jag säger en sak eller gör något speciellt, anar jag att en annan sida av mitt jag står bredvid och hånar mig. Tillsammans med denna splittrade inre värld har jag – likt alla andra – min yttre verklighet, som alla kan se. Problemet blir dock att eftersom den inre världen är tvetydig, minst sagt, så kan den inte fås att hänga ihop vare sig med sig själv eller med den yttre värld som vi alla har gemensamt. Min syn på yttre världen blir därmed delaktig i det kaos som råder i mitt inre. Och mitt omdöme som är djupt beroende av den inre världen blir därför inte heller att lita på.

Min inre värld har alltså visat sig vara kluven. Under mina samtal med Sven sammanfattade vi ibland min kluvenhet i de två identiteterna SKÄRPAN och SJÅPAN. Ingen av dessa två är mitt genuina jag, även om jag ibland kan tycka så.

Skärpan har hållit mig gående alla dessa år. Hon är en sträng lärare. För henne gäller det att i alla livets skiften ta sig samman och gå vidare. Ingen trötthet, modlöshet, inga krämpor eller andra liknande saker gäller för henne som ett skäl att komma undan. Här gäller att inte vara sjåpig. Andra kan – alltså bör även jag kunna. Jag har känt att Skärpan har rätt och att hon håller mitt liv samman. Men det finns ingen barmhärtighet hos Skärpan. Och sådant som jag kan acceptera med barmhärtighet hos andra gäller inte för mig. Bibelordet i Luk.17:10. (1917 års översättning): "Vi hava endast gjort vad vi varit pliktiga att göra." har varit piskan som drivit mig framåt. Hur mycket jag än gjorde, var det ändå inte nog. Plikten överträffade alltid förmågan. Följden blev att jag stod där med en ständig skuld mot Gud och mina medmänniskor. Skärpan tvekade inte att gång på gång göra detta klart för mig.

Skärpan har också gett mig ett förbud mot att vara sjuk. En av mina många mardrömmar i vaket tillstånd handlar om att jag är sjuk, låter undersöka mig och så finner man inget, d v s *proverna* är normala. Då är den totala skammen ett faktum. Skall jag få lov att vara sjuk skall min åkomma synas på röntgen eller i proverna. När man efter alla mina anfall av svåra anginösa bröstsmärtor gjorde en coronarangiografi (röntgenundersökning av hjärtats kransartärer) så visade sig blodkärnen vara normala. Vanliga människor skulle blivit glada över ett sådant besked men jag fick mest skam och vanära. Inte av människor förstås men av Skärpan. Nu har du sjåpat dig igen, sa hon. Du är inte sjuk, du bara gör dig till.

Sjåpan är inte heller mitt genuina jag. Hon gör sig så liten att hon inte kan göras ansvarig. Och ändå är hon ansvarig för allt! Jag skulle vilja säga att Sjåpan är negativt omnipotent. Det är hennes fel om någon inte längre

vill vara med i församlingen eller vill säga upp bekantskapen med Gud. Kyrkans kris är hennes fel. Svälten i världen likaså. På det sättet har hon ansvar för allt, men försöker också komma undan allt ansvar genom att göra uppgiften så stor att den blir omöjlig. Alltså är det också Sjåpan som oftast kommer med budskapet att det är omöjligt att leva. (Egentligen borde ju Skärpan komma fram till samma slutsats. Men hon vägrar att se det.) Allt detta betyder bland annat att Sjåpan står för en lika kompakt uppgivenhet och dödslängtan som Skärpan står för kamp och koncentration. Skall jag uttrycka de båda identiteterna i en mening kan jag med viss förenkling säga att Skärpan står för plikt medan Sjåpan står för flykt. Och det är nästan bara på en enda punkt som Skärpan och Sjåpan är överens: att jag alltid måste ha dåligt samvete.

Denna kaotiska inre verklighet gör att den yttre och den inre världen ofta inte kan samarbeta. Det blir så lätt ett mer eller mindre ångestfullt glapp mellan de båda världarna och jag har svårt att besluta mig för vilken värld som är verkligt verklig. Min syn på den yttre världen är ju så beroende av om det för ögonblicket är Skärpan eller Sjåpan som har befälet.

Alltså kommer den yttre världen att bli lika kluven som den inre eftersom den identitet som för tillfället råder blir ett filter genom vilket hela omvärlden och jag själv tar färg. Mest av allt blir det min egen plats och min egen roll i samspelet med omvärlden som gungar. Vi kan se några skillnader i en liten tabell (på nästa sida):

SKÄRPANS VERSION (Den som yttervärlden ser)	SJÅPANS VERSION (Den som skapar kaos i mitt inre)
Den mogna kvinnan	Babyn eller femåringen
Den tillitsfulla	Den cyniska
Den trygga	Den otrygga
Den ifrågasättande	Den som alltid har fel
Den tillåtande	Den rigida (skyddande sitt eget jag)
Förnuft och erfarenhet	Känsla
Den behärskade	Den obehärskade
Den som förnekar svårigheter och konflikter	Den som ser svårigheter och konflikter överallt
Gud som en kärleksfull och god Fader	Det kosmiska hånskrattet
Skuld (Jag kunde alltid gjort mera)	Skuld (Allt är mitt fel)

Vid en snabbtitt på de här båda kolumnerna kan det tyckas att Skärpan har rätt. Och det kan hon ha om hennes syn är ett uttryck för sanningen om mitt liv och inte bara en kuliss, något att sträva efter. Kulisser är inte något bra byggnadsmaterial! Sjåpans kolumn kan på samma sätt se helt negativ ut, men där finns många saker att ta vara på, något som kan göra mig till en mer ödmjuk, trygg och empatisk människa.

De här olika verkligheterna kommer ständigt på kollisionskurs. Den inre verkligheten kan vara ett själens Bosnien. Det är som att leva i krigshärjat land i ständig skräck för krypskyttar och bomber. Och eftersom jag på ytan ser alldeles vanlig ut så finns inte den inre verklighetens kaos – om man får tro Skärpan. Den är enligt henne bara ett uttryck för Sjåpans feghet. Men själv går jag sönder av stridigheterna och av mina försök att hitta en hållbar kompromiss. I långa tider av mitt liv har Skärpan dominerat så fullständigt att jag ofta inte varit riktigt medveten om Sjåpans existens. Därför är det också Skärpan som i första hand skapat min fasad emot omvärlden. Det är hon som gjort att jag kunnat fungera i mina olika uppgifter på ett till synes moget sätt.

I många situationer uppstår det i mitt inre två skilda bedömningar av läget. För Skärpan och Sjäpan underkänner både varandra och varandras bedömningar. Om jag bestämmer mig för att se världen med Skärpans ögon så klagar Sjäpan i högan sky. Människor går inte alls att lita på, klagar hon. Det är bara ett önsketänkande, fortsätter hon. Tänk bara så många det är som har svikit dig! Är du så dum att du litar på den här människan får du sota för det lite längre fram, avslutar hon.

Om jag då byter sida och blir den misstänksamma får jag en rejäl uppsträckare av Skärpan. Det är både fult och löjligt att vara så feg att man utgår från att alla är opålitliga, säger hon. Skulle du vara den enda människa i världen som man kan lita på, säger hon hånfullt. Det här är ju bara ett flyktförsök. Du vill inte ta ansvar för ditt liv utan vältrar över det på andra under en orimlig förevändning, drämmer hon till med på slutet.

Den inre konfrontationen går ofta inte fredligt till väga utan kan bli så våldsam att den verkligen skapar ett själens Bosnien. Slutet kan bli att jag inte kommer fram till en konkret uppfattning när det gäller den människa eller situation jag har framför mig. Därför drar jag till sist slutsatsen att livet är omöjligt. Hur skall man då göra för att trots allt kunna leva med ett inre kaos? Jag har gjort det genom att bygga upp en mur (en förnufts Berlinmur) mot den inre verkligheten – med övertygelsen att minsta lilla känslouttryck skulle kunna rasera allt det som den yttre verkligheten byggt upp. Man får gå på intellektet så långt detta är möjligt. Man måste vara objektiv och få ordentliga kriterier innan den inre verkligheten faktiskt kan få styra ibland.

Om jag nu har svårt att bedöma omvärlden så är det ändå ingenting mot svårigheten att bedöma mig själv. När jag läst självbiografier skrivna av människor som fått diagnosen schizofren psykos (Ingen dans på rosor; Tokfurst) har jag anat att om de inre slitningarna hade varit ännu hårdare så skulle jag mycket väl ha kunnat dela deras öde.

Om jag har åtagit mig en uppgift – t ex att hålla ett föredrag – så är det Sjäpan som torterar mig kanske flera dagar innan det skall ske. "Du klarar det inte", säger hon. "Livet är ju omöjligt." Och så har att jag att kämpa med en förfärlig ångest. När jag väl är där tar Skärpan över. "Allt går om man bara tar sig samman", säger hon. Och eftersom det är hon som dikterar mitt ansikte utåt så går det i regel bra när jag väl har börjat. Men jag lär mig ingenting av det. Nästa gång är det lika fasansfullt som den förra. Förnuft och erfarenhet borde ju tala starkt till mig. Men trots all erfarenhet och alla förnuftiga resonemang låter sig känslan ändå inte övertygas. I känslan är det Bosnien som gäller.

Splittringen av min inre värld går igen i min Gudsbild. I en mening är den klar och genomtänkt och jag står verkligen för den, men känslan varierar mellan olika gudsbilder och accepterar ibland den Gudsbild, där Gud är Gud den gode Fadern för att sedan hävda att Han är Någon som nyckfullt och cyniskt leker med oss och som skrattar "Det kosmiska hänskrattet." I kampen mellan förnuftet och känslan blir det så att förnuft och erfarenhet kämpar förgäves mot känslan. Det blir en låsning i den inre verkligheten som föder ännu mera ångest. Och slutsatsen blir än en gång att det är omöjligt att leva.

Det är det här som är det stora problemet i mitt liv: att jag med förnuftets Berlinmur så ofta förnekar den inre verkligheten eftersom det mesta tankearbetet sker i Skärpans, förnuftets och den yttre verklighetens banor. Jag skulle vilja att den inre verkligheten kunde ta tag i denna möjlighet till samarbete som finns och inte bara – vettskrämd i en känslans blinda förnekelse av en annan verklighet – fly undan och förneka den yttre verkligheten. Under tiden slits jag sönder mellan dessa två verkligheter. Det som jag ser som en framkomlig väg för andra är en stängd väg för mig.

Som det nu är blir allt jag gör fel – antingen ur den yttre verklighetens synpunkt eller ur den inre verklighetens övertygelser. Verkligheten/verkligheterna gungar och i sämsta fall för den mig in i ångestens ohyggliga återvändsgränd där jag åker slänggunga mellan verkligheterna.

Tror jag att det finns en möjlighet till en sund verklighetsuppfattning där både den yttre och den inre verkligheten kan få ett utrymme som kan leda till balans i hela mitt "system"? Jag måste tro det. Jag kan se att andra människor har funnit denna balans. Alltså borde det vara möjligt också för mig även om det är svårare när man under sin barndom gång på gång förnekats möjligheten att hävda sin egen upplevelse av nuet och på det sättet få tillstånd att leva i *den verkliga* verkligheten.

□□□□

Nu kommer Sven tillbaka. Som jag poängterat tidigare är föraktet ofta den viktigaste orsaken till den sortens splittring som Margareta beskriver. Vi är ju alla så känsliga för hån och förakt. Det lömska med föraktet är att man så ofta anpassar sig till föraktet i den meningen att man börjar förakta sig själv. När man gör det börjar splittringen för man blir faktiskt två personer genom att både vara den som föraktar och den som blir föraktad. Självförakt blir dessutom ofta självgående. Föraktet klipper ens vingar och genom de misslyckanden som detta ofta leder till kan man få näring till nytt självförakt. Det kan också bli som i Margaretas fall att man visserligen förmår att hålla ihop både sig själv och sitt liv och man klarar att sköta det dagliga arbetet, men allt sker under en oerhörd ansän-

ning. Margareta talar om att varje ny uppgift känns som en hög mur att klättra över innan hon ens kan ta itu med själva saken.

Eftersom föraktet har så stor del i splittringen är det inte märkvärdigt att splittringen märks allra tydligast när den drabbade skall beskriva sin egen plats och roll i den mänskliga helheten. Man kan börja förstå varför en och annan psykotiker kan få helt absurda föreställningar om sig själv, typ "Jag är Napoleon." Sjåpans tanke att Margareta skulle vara negativt omnipotent – att hon i princip är skyldig till allt, också sådant som hon inte har gjort eller kunnat påverka tror jag visar hur paranoia (förföljelseidéer) kan uppstå. Den paranoida människan kan både känna sig utstött, föraktad och obetydlig och samtidigt så skyldig och så viktig att hela världens alla hemliga poliser jagar henne. Så har inte Margareta känt det men man kan förstå att det går att känna så.

Splittringen kan också uppstå genom att den föraktade människan börjar drömma sig till en helt annan tillvaro än den förödmjukelse hon lever i. Och eftersom hennes föraktlighet är en lögn (ingen människa är värd förakt) blir också den fantasivärld hon skapar sig en lögn men med motsatt förtecken. Plötsligt lever man i två världar som båda står utanför verkligheten. I fantasins värld är man berömd och beundrad, älskad av alla. Att man med tiden kan få svårt att finna sin verkliga plats i det verkliga livet är inte att undra på. Och det är heller inte märkligt om man isolerar sig från omgivningen. Om så sker kan fantasins värld bli den totalt dominerande så att psykosens blir ett faktum. Margareta drömde sig aldrig bort till något fantasins luftiga paradys. Och det var kanske det som trots all hennes inre splittring räddade henne från att insjukna i ren psykos.

□□□□

Nu går ordet till Margareta igen.

SAMTAL OCH BÖN

På försommaren 2000 slutade min terapeut (som också var psykolog) sitt arbete på vårdcentralen. Vi tyckte att det mesta var genompratad men hon tyckte att Sven och jag kunde fortsätta samtalen tills det kändes helt färdigt. Jag mådde ju fortfarande inte särskilt bra och när jag hade försökt trappa ner på mina psykofarmaka gick det inte bra utan jag fick med smärta återgå till ordinarie dos.

I augusti återupptog Sven och jag våra samtal, men nu ägnade vi mer tid än förut till bönen. Vi var överens om att det inte fanns mer att vinna på att

kartlägga det förflutna. Jag hade sett vad som fanns att se – eller, åtminstone, vad som gick att se. Vi ansåg också att försoningen var genomförd med Guds hjälp. Jag kände inte längre varken harm eller vrede mot någon av dem som jag förut tyckte hade svikit mig. Jag kunde med förväntan se fram emot att återse mina föräldrar vid detta livets slut – precis så som jag skrivit i Sagan "När liten Merit kom till himlen". Skulle jag då också möta min våldtäktsman skulle det likaså gå bra. Jag längtade inte precis efter ett återseende med honom men själva perspektivet var neutralt. Vi hade också kartlagt mina negativa självklarheter – allt i livet som inte kunde gälla för mig fast jag var övertygad om att det gällde för alla andra. Jag kan inte säga att dessa självklarheter hade mist sin makt men denna var inte längre oinskränkt.

Jag kände också att jag fått gråta färdigt. Jag hade blivit bemött med det tålmod rörande mina tårar som ingen hade haft när jag verkligen behövde det i min barndom. Min dödslängtan hade inte försvunnit men den nästan övermäktiga frestelsen till självmord hade bleknat. Det fanns dagar då jag inte tänkte på döden. En viktig pusselbit i det sammanhanget var den rent livräddande hjälp som operationen för min svåra kärlek i hjärtat hade gett mig. Vid en efterkontroll hos kirurgerna i Borås fick jag veta att jag nog var ett av deras mest lyckade fall.

Väldigt mycket hade alltså förändrats – med ett viktigt undantag, jag själv. Jag levde men just inte mer. Tröttheten och ångesten fanns fortfarande med förvånande styrka. Och det förbryllade både Sven och mig själv. Enligt den erfarenhet som vi båda haft från självvård med många andra så borde allt detta ha räckt. Men jag vandrade lika fullt som på nattgammal is. Och den isen kunde när som helst brista och öppna ett ångestens iskalla djuphav att falla ner i. Vi var överens om att en del av min trötthet och ångest kunde ses som en utbrändhet. Jag hade ju hela mitt liv ansträngt mig till det yttersta för att "få lov att finnas till" trots att både Gunnar och mina barn gjort mycket för att övertyga mig både om att jag fanns och var önskad och uppskattad. När jag nu kommit till vägs ände med detta sätt att leva, så var det inte orimligt att det var just en utbrändhet som gjorde att det inte längre gick att leva så. Men i samma andetag som vi kunde konstatera detta måste vi ändå säga att detta på sin höjd var en del av sanningen och knappast ens någon avgörande del, dessutom.

Vad återstod att göra? Sven sade efter en tids bön att han gång på gång fick tanken att mitt inre mörker måste befallas bort i Jesu namn genom ett direkt tilltal – till mörkret. För det kosmiska hänskrattet fanns fortfarande med oförändrad styrka och det tydde på en närvaro av något (eller någon) som kunde skratta. Likaså hände det ännu ofta under våra samtal att Sven kunde ge mig ett positivt perspektiv på det vi samtalade om varpå

jag själv genast kunde "höra" en negativ förvrängning i mitt inre. Vi diskuterade en del i vad mån detta kunde betraktas som en hallucination eller ej. Det var nämligen inte någon tydligt urskiljbar röst som dök upp utan bara en tydlig och underligt påträngande tanke som alltid hade ångest i släptåg. Vi lade ner dessa funderingar om hallucinationer efter ett tag. Ingen vet ju vad en hallucination är så vad vi än hade svarat på frågan hade vi inte blivit mycket klokare. Det vi fäste oss vid var emellertid den förvånande intelligens som låg bakom och formulerade de inre förvrängningarna. Freud skulle ha skylld dessa plågsamma kommentarer på mitt eget undermedvetna och i så fall var det min egen intelligens som hade legat bakom de snabba och destruktiva förvrängningarna. Nu kan man givetvis inte befalla bort sitt eget undermedvetna själsliv – men saken skulle förvisso komma i ett annat läge om det nu inte var mitt själsliv utan något främmande.

Vi påminde oss att det finns gåtfulla psykiatriska tillstånd som ibland kallas för "split personality" där en människa kan uppvisa flera helt olika personligheter som hon i regel snapper blixtnabbt emellan. Växlingen brukar bli så fullständig att personen inte bara byter åsikter utan förändringen gäller allt – även livsstil, kroppshållning och röst. När en person på detta sätt har flera "kompletta" men fullständigt divergerande personligheter (vilket inte nödvändigtvis måste vara detsamma som det sönderfall av personligheten som man drabbas av vid en klassisk psykos) så måste alla utom möjligen en vara främmande. Man kan alltså bära på något främmande. Och det som är främmande måste man kunna befalla bort, åtminstone om den helige Ande ger auktoriteten därtill.

Vi var också medvetna om att människor som med vett och vilje går in i ockulta sammanhang – spiritism och liknande – kan uppleva hur ett mörker kan komma in i deras liv med mycket ångest och förvirring. Sven citerade den tyske teologen Kurt Koch som någon gång i mitten av 1900-talet publicerat egna undersökningar av släkter där det funnits många spiritistiska medier. Han sade sig ha funnit en klar ökning av antalet självmord jämfört med vad man kunde förvänta i dessa släkter. Han hävdade också att det enda botemedlet mot den ångesten och självmordsbenägenheten var att man ber Gud om förlåtelse för att man gått in på förbjuden mark. Sedan behövde förlåtelsen ofta stadfästas med ett direkt tilltal till mörkret att detta skulle lämna den drabbade. När så skedde försvann givetvis den spiritistiska förmågan samtidigt.

Här fanns ju både likheter och olikheter. Ångest och självmordsbenägenhet hade jag haft, förvisso. Och bägge hade alltså motstått vanlig själavård, terapi och psykiatri. Men jag hade aldrig ägnat mig åt något ockult och hörde inte heller till någon släkt där sådant förekom. Likväl fanns tan-

ken där att man kunde gå vidare med bön till Gud och direkt tilltal till mörkret. Vi måste pröva om dessa tankar var svar på bön eller ej.

Våra samtal tog en ny vändning. Frågan var nu i första hand i vad mån jag "släppt in" något främmande mörker på samma sätt som den gör som går in i spiritism. Sven tryckte på ett par saker. För det första frågade han mig om jag gjort löften av överlåtelsekaraktär så att jag genom sådana löften bundit mig själv. Framför allt gällde frågan om jag lovat mig själv att inte bli som mamma eftersom det löftet samtidigt var ett brott mot fjärde budet och uttryckte ett förakt. Jag kunde inte minnas något speciellt tillfälle då jag högtidligen lovat mig själv detta men ambitionen och föraktet kändes jag vid. Vi bad Gud om förlåtelse och bad om befrielse från varje sådant löfte. Det andra som vi dröjde vid var bortträngningens karaktär av lögn. Jag hade ju inte glömt de sexuella övergreppen för att de var så ointressanta att de kommit bort i hanteringen. Jag hade ju förnekat dem aktivt, alltså djupast sett ljugit för mig själv. Vi lade ingen fördömelse i ett sådant konstaterande eftersom det utnyttjade barnet inte har något annat att välja på. Och jag hade i alla händelser inte haft det. Men, för att ta en liknelse, cyankalium blir ju inte mindre giftigt ifall jag sväljer det för att jag är tvungen. Och ett slags mörker hade jag ju levt med nära nog dagligen – mitt kroppsförakt och min dödslängtan. Jag hade inte valt dem heller men frågan var om de hade ställt någon dörr öppen som borde varit stängd.

Försiktigt och trevande sökte vi oss fram. Varje gång vi möttes frågade Sven mig vilket mörker som kändes aktuellt. Sedan bad vi en hel del med frågan om det fanns något i anslutning till just det mörkret som vi behövde be till Gud om, eller om det fanns delar av mitt liv som behövde överlåtas till Gud på nytt. Vi tog vara på de tankar som vi fick efter sådana böner och omsatte dem i praktisk handling (= bön). Mot slutet av varje samtal blev vi sedan stilla och Sven bad om att få veta vilket mörker som skulle tilltalas just denna gång. Mycket lågmält, ibland nästan ohörbart, tilltalade han sedan ångest, depression, övergivenhet, självförakt och mer därtill och bjöd dem en efter en i Jesu namn att lämna mig. Namnet Jesus visade sig ha en alldeles avgörande makt. Jag kunde känna nästan fysiskt hur jag blev fri varje gång Sven uttalade Jesu namn över något mörker i mitt inre. Bara vid ett tillfälle verkade det som om inget hände och Sven menade att det antagligen berodde på att han "hört fel" så att han tilltalat ett mörker som inte fanns.

Nu, äntligen, började en märkbar förändring att äga rum. Det var inga stora lyft från gång till gång. Mera liknade det tre steg fram och ett tillbaka. Vi träffades ganska länge för den här sortens bönearbete till att be om befrielse och om uppfyllelse av helig Ande. Gradvis blev jag allt bättre

så att jag nu framgångsrikt har börjat trappa ner på mina psykofarmaka. Jag är fortfarande mycket sårbar och det krävs inte mycket för att ångesten skall sätta igång. Men jag orkar mer än förut. Jag umgås med släkt och vänner och har börjat åta mig att hålla föredrag.

Man kanske kan fråga sig varför vi inte använde den här sortens bön redan från första början så att jag hade sluppit alla de här nio årens plåga. Jag tror att vi i så fall hade försökt gå en genväg som troligen aldrig hade lett till målet. Jag behövde få gråta och sörja färdigt. Jag behövde få uppleva att någon uthålligt kunde dela min smärta utan att be mig gå och komma tillbaka när jag på egen hand gjort mig glad. Jag hade heller inte på djupet kunnat förlåta någon om jag inte hade fått klarhet i vad som verkligen hade hänt. Jag var dessutom tvungen att gå den långa vägen för att kunna veta vad som var mina egna känslor och reaktioner. Jag behövde få lära mig att ta emot kärlek. Jag behövde antagligen också få lov att uttrycka mina tvivel och min osäkerhet på Guds person och hans eventuella mening med mitt liv och mitt lidande. Hela det förberedande arbetet stod ju i sanningens tjänst och vi påminde oss Jesu ord att ”sanningen skall göra er fria.”

Jag har svårt att tro att det kunde blivit någon varaktig förbättring om jag försökt slippa undan den långa och svåra vandringen. Men nu när jag hade gått den var det moget. Då hade mörkret och lögnen ingen inteckning längre i mitt liv. Därför kände jag lättnad för varje gång vi bad på detta sätt. Jag vill också betona att vi under alla nio åren bad till Gud före och efter varje samtal. Naturligtvis bad vi var och en enskilt även mellan samtalen. Det var först när det var dags som vi upplevde en ledning till att agera som vi gjorde till sist. Vi vill båda mena att hela den långa resan faktiskt var ledd av Gud. Det var inget misstag att det tog så lång tid som det gjorde.

Detta vill jag stryka under med tjocka streck. För det är lätt att läsa en berättelse sådan som denna och dra generella slutsatser – att det är så här man alltid skall göra i alla liknande fall. Det tror varken Sven eller jag själv. Det är alltid rätt att söka Guds ledning. Men om man gör en schablon av ett enda fall skapar man säkert långt fler problem än man löser.

Blev jag nu så frisk och stark att ingen svaghet längre rådde i mitt liv? Nej, jag dras fortfarande med en trötthet och en känslighet som besvärar mig. Men nu kan det kännas som om det är fråga om en utbrändhet som kan spontanläka bara jag får lite tid på mig. Jag har ju inte bara alla år av duktighet att hänvisa till som skäl för utbrändhet. Krisen jag gått igenom har verkligen också krävt en mobilisering av alla mina krafter bara för överlevnadens skull.

Här får Sven åter komma till tals. När vi inom oss hade känt en Guds sanktion till att i Jesu namn bjuda mörkret att gå kan jag säga att allt gick

mycket lätt och stillsamt tillväga. När vi efter dagens samtal hade börjat be och tacka Gud för befrielse som redan getts och sådan som skulle komma, tystnade vi. Då började jag "höra" inom mig "namnet" på det mörker som skulle befallas bort. Det kunde vara självförakt, uppgivenhet, övergivenhet, modlöshet, skräck, kroppshat eller mycket annat i samma stil. Efter en tillsägelse eller ett par i lugnt och stilla röstläge (typ: "ångest lämna Margareta i Jesu namn!) började Margareta hosta och vi förstod att hon nu blivit fri på den punkten. Då hörde jag "namnet" på nästa. Så höll vi på tills jag inte hörde fler namn för den dagen. Det betydde inte att vi var färdiga. För även om Margareta blev märkbart bättre för varje sådan session så förstod vi snart att vi behövde fortsätta ett tag till. Det kan ha berott på att det fanns många slags mörker från början. Men det är också troligt att somliga kom tillbaka eftersom livet i frihet var så främmande för Margareta att hon lätt återföll i gamla tanke-mönster om värdelöshet och människofruktan. Antagligen var det därför en process av typen tre steg fram och ett tillbaka. Hon måste vänja sig vid friheten för att inte mörkret skulle sänka sig på nytt. Men fram gick det trots allt och det var huvudsaken.

Den erfarenhet jag har av denna sortens befrielse säger mig att det ofta inte går så lätt och motståndslöst att befria en plågad människa. Som jag ser det beror lättheten i Margaretas fall på att förarbetet var så grundligt gjort och på att Margareta själv var helt införstådd med det som skedde. Givetvis var det också A och O att vi verkligen hade sökt och fått Guds tillåtelse och inte börjat agera på egen hand.

För mig som följt hela förloppet är det ingen tvekan om att det var ett mirakel – eller summan av flera – som gjorde att Margareta till sist kom tillbaka till livet. Det har varit oerhört stimulerande att se henne börja blomma upp och se att hon på nytt kunde börja glädja sig åt livet även om hon fortfarande är lite "skör". Jag bekymrar mig inte så mycket över den skörheten. Har man länge gått på nattgammal is tar det tid innan man vågar lita på att man har fast mark under fötterna.

Det enda Jesus har att säga om bönen som konst är att man ibland kan få vara uthållig. I Margaretas fall fick vi också se att bönesvaret kan bestå i att man kan få auktoritet över det mörker som plågar en människa.

SLUTORD.

Orsakerna till att jag skrivit denna bok är främst två. Dels skänker det lindring att i ord försöka formulera sin smärta. Skrivandet är i sig själv terapi. Dels vill jag dela med mig av mina erfarenheter för att i någon mån kunna stärka dem som kämpar med liknande problem – psykiskt lidande av något slag och de medvandrare eller sjukevårdare som vill "slå följe på vägen" med en sådan person.

Under januari 1996 sändes tre program i svensk TV som vållade en hel del debatt. De handlade om förträngda minnen av sexuella övergrepp och olika terapier för att "få tag" på minnena. De två första programmen visade en hel del amerikanska terapeuters sätt att arbeta – något som inte är typiskt för svenska förhållanden. Det tredje programmet var en debatt om de redan sända programmen. I panelen fanns ingen representant för offren för sexuella övergrepp. Man hade anhållit om att få vara med, men fick inte sända någon representant. Däremot fanns flera som talade för förövare eller påstådda förövare, som dömts oskyldiga.

Först skall sägas, att det är en tragedi att bli oskyldigt dömd för sexuella övergrepp och att allt skall göras för att detta ej skall inträffa. Men därefter måste det med skärpa sägas ifrån att alla förment oskyldiga förövare inte är oskyldiga. Många är de barn och kvinnor som måst ta tillbaka sin anmälan om övergrepp sedan de hotats av bl.a. utfrysning och isolering från familj, släkt och vänner. Det är inte lätt att bli trodd och det är inte lätt att komma med anklagelser mot människor som står en nära. Därför är det angeläget att också offren får komma till tals och att de blir tagna på allvar. Att tala om häxjakt på förövare av incest är att ta till för stora ord. Återigen är det barns och kvinnors verklighet som förnekas och förövarna kan fortsätta att utsätta sina offer för övergrepp och utåt leva som respekterade medlemmar av samhället. Det finns säkert många läkare, terapeuter och sjukevårdare i Sverige som skulle kunna styrka denna min uppfattning. I en artikel i Göteborgs Posten 19/2-03 skrivs det om hur svårt det är för barn att berätta om sexuella övergrepp. Det är vanligt att barn säger att de inte minns, även om det finns dokumenterat på bild (ur pedofilers material). Christina Back säger: "Det finns en debatt omkring att barn hittar på och nästan för en häxjakt på vuxna för att komma åt förövare. Men jag skulle vilja vända på det här och säga att barn har oerhört svårt att berätta omkring övergrepp."

DEN KLÄDDA KEJSARINNAN.

Den klädda kejsarinnan
är jag.

Alla mina inre röster
har under många år
i korus ropat:

"Hon är ju naken!

Hon bara inbillar sig!

Hon kunde vara frisk
om hon bara ville!"

Men nu.....

Nu står jag här
fullt påklädd.

Min klädnad är visserligen
lätt genomskinlig
men alla de böljande tyglagen
skyddar mig

döljer min nakenhet
Jag har fått bekräftelse
på några av de illdåd
som begåtts mot mig
när jag var ett värnlöst barn.

Någon har bekräftat
mina halva minnen
och berättat för mig
hur de slutade.

Jag borde vara tillintetgjord
men det jag känner
är djup tillfredsställelse.

halvt minne av från början, men som blivit allt tydligare. Han hade varit i ladugården där det hände och hört mig gråta uppe på höskullen. När jag grät körde förövarens pappa ut min bror ur ladugården. Varför han berättade först nu är en gåta, men han är inte så talför av sig när det gäller personliga saker. För mig var det en stor lättnad att få minnet bekräftat. Jag hade inte bara inbillat mig denna händelse! Min verklighet var bekräftad. En senare förmodad våldtäkt hade ju min bror för flera år sedan berättat om. Den kom jag inte ihåg. Men det handlar alltså om förmodligen minst två våldtäkter när jag var 5 - 6 år gammal. Jag tror att våldtäkterna i sig

Jag hade rätt till min ångest
jag har haft orsak att vara sjuk.

Jag är inte längre naken
utlämnad åt tvivlen.

Min klädnad vid namn bekräftelse
– given av en annan människa –
böljar omkring mig
och döljer min nakenhet.

Jag är den klädda kejsarinnan.

3/1-99.

Jag skulle önska att jag kunde skriva att detta är problem som inte rör människor i våra kyrkor och samfund, men det kan jag inte. Ingen har väl undgått rapporteringen om pedofiler bland romersk katolska kyrkans präster i USA. I våra församlingar finns både offer och förövare av sexuella övergrepp. Om vi skall kunna förmedla upprättelse till offren och förlåtelse till förövarna, kan vi inte blunda och tro allt står väl till.

I slutet av januari 1999 fick jag en värdefull uppgift av min äldre bror. Han bekräftade den första våldtäkten, den som jag hade ett

inte gjorde så stor skada som vuxenvärldens sätt att behandla dem. Jag var tvungen att förneka dem och har därmed kommit i den situationen att jag inte kan lita på någonting som gäller min uppfattning om mig själv. Jag hade tidigt förlorat självförtroendet. Men nu kände jag att detta var ett viktigt framsteg i min terapi. Jag kunde känna verklig vrede mot dem som gjort mig detta. (Som jag redan skrivit om.) Och jag hade också fått hjälp att nå försoning. Nu gällde det för mig att lära mig hantera denna min nyfunna verklighet i det dagliga livet. Jag hade förändrats så otroligt under dessa år då samtal pågått, men världen utanför var densamma. Då krävs det mycket kraft och mod att hålla fast vid den nyfunna verkligheten och inte återgå till tidigare felaktiga förhållningssätt. Det är det jag håller på att lära mig.

Den 1 september -99 började jag arbeta 25%, något som vi nästan inte vågat hoppas. Alternativet var helt sjukbidrag de tre år som återstod till min pensionering. Steg för steg började jag fungera med mer förtroende för mig själv och omvärlden. Jag hade kunnat börja trappa ner litet på min antidepressiva medicinering, men hade mycket medicin kvar. Och tyvärr fick jag återta medicineringen. Det höll inte än utan medicinens hjälp. Jag var naturligtvis trött. Men inte så trött att jag inte kunde glädja mig

MORGON.

Jag satt böjd
med huvudet i händerna
vågade ej se.
Jag frågade min vän:
"Ser du gryningen?"
Han svarade:
"Den är på väg
den kommer
ett smalt band
av svagt ljus
bebådar dess ankomst."

Jag lyfte mitt huvud en aning
men sänkte inte händerna
som dolde mina ögon.
Jag frågade min vän:
"Ser du morgonen?"
Han svarade:
"Den tidiga morgonen
har kommit.
Solen höjer sig sakta
ur havet.
Fåglarna sjunger
Guds lov."

Jag lyfte mitt huvud helt
och sänkte mina händer.
Jag öppnade mina ögon.
Jag såg ljuset
kände solens värme
hörde fåglarna sjunga.
Jag sade till min vän:
"Så fanns det då ändå
detta klara ljus
denna livgivande värme
denna jublande fågelsång."

Och jag öppnade min själ
mot livet.

2/8-03.

åt familj och arbete. Det var faktiskt ett under! I november 2001 blev jag helt sjukskriven igen. Jag klarade inte av att arbeta mina 25 %. Det tog all min kraft och litet till. I oktober 2002 blev jag 100 % sjukpensionär. Jag gjorde åter ett försök att trappa ner medicinen och nu gick det bra. 1/3-03 blev jag ålderspensionär.

Att bli ålderspensionär kändes för mig väldigt skönt. Jag känner att jag inte hela tiden måste tänka på om jag kanske skulle kunna arbeta några timmar eller så. Nu känns det så att jag har rätt att vara trött och inte få så mycket gjort, och jag har rätt att åta mig uppgifter som jag känner att jag orkar med. Att också min man blivit pensionär gör ju det hela ännu bättre. Att dela mer av det vardagliga livet känns så skönt. Vi har också mer tid för barn och barnbarn och kan glädja oss över dem och över vårt äktenskap. Jag kan uppriktigt säga att jag är tacksam för livet.

Det är med mig, som med många som genomgått en livskris. Trots att krisen nästan tog livet av mig, vill jag inte vara utan den. Jag har lärt mig så mycket och är fast förvissad om att även om läkningen tar tid så kommer den ändå. De svåra symptom som jag hade som följd av våldtäkterna – som var ännu fler än vi anande - har jag kommit igenom. Jag besväras inte av tunga tankar om detta längre.

Mölndal hösten 2003

Margareta Lindskog